

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Diplomová práce

2018

Tomáš Maxa

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Rekontextualizace nevládních neziskových organizací v
diskurzu zpravodajství a publicistiky České televize**

Diplomová práce

Autor práce: Tomáš Maxa

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jan Jirák, PhD.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Tomáš Maxa

Bibliografický záznam

MAXA, Tomáš. *Rekontextualizace nevládních neziskových organizací v mediálním diskurzu zpravodajství a publicistiky České televize*. Praha, 2017. 80s. Diplomová práce (Mgr.), Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Jan Jiráček, PhD.

Rozsah práce: 128911 znaků

Anotace

Diplomová práce se věnuje procesu dekontextualizace a rekontextualizace nevládních neziskových organizací v diskurzu zpravodajství a publicistiky České televize. Vlivem evropské migrační krize a dalších domácích i světových událostí, které jsou již po delší dobu hlavním tématem televizního zpravodajství, zesílila kritika vysílání České televize, zaměřená především na údajnou předpojatost, nevyváženost a tendenční způsob přístupu k hostům, mimo jiné stranění určitým neziskovým organizacím. Práce je rozdělena do tří částí, které postupně představují teoretická východiska včetně souvisejících konceptů (intertextualita, dialogismus, mediální bias a další), metodologický přístup a nakonec praktické vypracování analýzy. Zvolenou výzkumnou metodou je kritická diskurzivní analýza, volně založená na Faircloughově třidimenzionálním přístupu, jejímž cílem je ve zkoumané promluvě zjistit přítomnost prvků, ukazujících na možné skryté ideologie či tzv. mediální bias.

Annotation

This thesis is concerned with processes of decontextualization and recontextualization of non-governmental organizations in discourse of news and public affairs of Czech television. Due to the so called european migrant crisis and other domestic or foreign events, which have recently taken dominant place in TV news, critique of Czech television's broadcasting has increased significantly. Mostly it's aimed towards supposed bias, unbalanced reporting, tendentious way of approaching guests and favoritism of certain NGOs, just to name a few. Thesis is divided into three parts, gradually presenting theoretical framework including some related terms (intertextuality, dialogism, media bias etc.), methodological approach and practical elaboration of

analysis. The method used is critical discourse analysis, loosely based on Fairclough's threedimensional model of CDA. Main goal of the analysis is to find out whether there are aspects of implicit ideologies or media bias in examined utterance.

Klíčová slova

rekontextualizace, nezisková společnost, mediální bias, Česká televize, objektivita, ideologie

Keywords

recontextualization, NGO, media bias, Czech television, objectivity, ideology

Title/název práce

Rekontextualizace nevládních neziskových organizací v diskurzu zpravodajství a publicistiky České televize

Recontextualization of Non-Governmental Organizations in Discourse of Czech Television's News and Public Affairs

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval profesoru Janu Jirákovvi za vedení této diplomové práce a za velmi vstřícný přístup a cenné rady při jejím zpracování.

Obsah

Úvod.....	10
1 Teoretická část.....	12
1.1 Rekontextualizace.....	12
1.1.1 Mediální diskurz.....	12
1.1.2 Mediální produkt.....	14
1.1.3 Kontext a kontextualizace.....	16
1.1.4 Dialogický přístup k jazyku.....	17
1.1.5 Intertextualita.....	19
1.1.6 Proces rekontextualizace.....	21
1.1.6.1 Ideologická povaha rekontextualizace.....	23
1.2 Mediální bias.....	25
1.2.1 Typologie mediálního bias.....	27
1.2.2 Projevy mediálního bias.....	29
2 Metodologická část.....	30
2.1 Kritická diskurzivní analýza.....	30
2.1.1 Přístupy k CDA.....	34
2.1.1.1 N. Fairclough.....	34
2.1.1.2 T. A. Van Dijk.....	36
2.1.1.3 R. Wodak.....	37
2.2 Vymezení základních pojmů.....	39
2.3 Použitá metodologie a výběr promluvy.....	40
3 Analytická část.....	42
V analytické části přistupuji k samotnému rozboru vybrané promluvy podle principů, nastíněných v předchozí kapitole (třídídimenzionální analýza).....	42
3.1 Deskriptivní část.....	43
3.2 Interpretační část.....	49
3.3 Explanační část.....	54
5 Hlavní závěry a diskuze.....	57
Summary.....	59
Použitá literatura.....	61
Seznam příloh.....	69

Úvod

V době, kdy se názory české společnosti výrazně polarizují na základě aktuálních vnitrostátních i zahraničních událostí, přirozeně vyvstávají různé otázky, týkající se médií, která o těchto událostech informují. Zpochybňuje se objektivita zpravodajství i publicistiky, objevují se námitky na konkrétní moderátory a reportéry, kritizuje se výběr jednotlivých hostů, vytýká se přílišná politizace obsahu a celkově se spekuluje o redakčních i celoinstitucionálních praxích. Nejnepokojivější z pochybností jsou pravděpodobně ty, týkající se České televize jako média veřejné služby. Česká televize by totiž měla dle svého Kodexu, Statutu i zákona, kterým je zřizována, podávat objektivní, ověřené, ve svém celku vyvážené a všestranné informace pro svobodné vytváření názorů. Zpochybňují-li se tyto základní aspekty veřejnoprávního zpravodajství, v mnoha lidech to přirozeně vzbuzuje obavy. Stále ovšem existuje velká skupina osob, která médiím a zejména České televizi věří a způsob jejího vysílání hájí. Kritiku veřejnoprávního média odsuzují jako politicky motivovanou činnost nebo propagandistickou snahu různých mocností (zejména té ruské).

Hlavním tématem posledních několika let se v médiích stala tzv. evropská migrační krize, ve které se na mnoha různých úrovních angažovaly nevládní neziskové organizace, mnohé z nichž byly založeny za tímto účelem nově. Mnohdy neprůhledné či podezřelé financování a záštita nebo přímá účast některých nynějších i dřívějších politicky aktivních osob vrhla na některé z těchto společností stín pochybností a objevily se úvahy o jejich "neziskovosti". Zástupci těchto organizací se začaly často ukazovat ve vysílání České televize, kde se vyjadřovaly k tématům, vždy alespoň částečně souvisejícím s jejich činností. Četnost vystoupení některých z nich a zmíněná podpora konkrétních veřejně činných osobností začala nedůvěru v Českou televizi prohlubovat. V médiích, zejména alternativního typu, se začalo hovořit o politizaci civilních neziskových společností, které se často vyjadřují k věcem, k jejichž posouzení nemají erudici. Nabízela se vysvětlení o dlouhodobém názorovém a hodnotovém souznění České televize (resp. jejich jednotlivých zaměstnanců) a konkrétních neziskových společností, jehož důsledkem docházelo na televizních obrazovkách k nevyváženému, tendenčnímu zpravodajství, které odráželo jakési ideologické pozadí, v jehož mantinelech Česká televize jako instituce funguje. Údajně tak docházelo k rekontextualizaci nevládních neziskových organizací, jejichž úloha byla pracovníky České televize vyjmuta z přirozeného kontextu a vsazena do kontextu jiného tak, aby vyhovovala propagovanému názoru. Tato problematika formuje hlavní hypotézu této diplomové práce:

V diskurzu zpravodajství a publicistiky České televize dochází k rekontextualizaci nevládních neziskových organizací za účelem prosazování skrytých ideologií.

Úkolem diplomové práce je zanalyzovat vybrané vystoupení zástupce nevládní neziskové společnosti ve vysílání České televize a zhodnotit, zda ze strany moderátora dochází k porušení základních pravidel pro objektivní a vyvážené předávání informací. Práce je členěna do třech základních částí - teoretické, metodologické a analytické. V první části se věnuji teoretickému vymezení pojmů, které se s konceptem rekontextualizace neodmyslitelně pojí. Mezi tyto pojmy patří např. intertextualita, dialogismus, ale také mediální diskurz a mediální produkt. Myšlenkou teoretického vymezení není pouze představení východisek, z nichž vychází analytická část, ale také stručné shrnutí problematiky, která souvisí s různými přístupy ke kritické diskurzivní analýze obecně. Jak jsem naznačil, rozbor vybraného obsahu je volně inspirován třidimenzionální kritickou diskurzivní analýzou v pojetí Normana Fairclougha. Problematika analýzy textů a promluv je popsána v metodologické části, která pro úplnost představuje také přístupy Ruth Wodakové a Teun van Dijka a vysvětluje, proč je pro účely této práce vhodná právě Faircloughova metoda. Analytická část je již věnována samotné analýze vybrané promluvy, a to ve třech částech. Deskriptivní část popisuje formální podobu promluvy a poukazuje na jednotlivé výroky, které se v ní objevují. Interpretační část dále tyto výroky rozebírá a snaží se odhalit prvky, naznačující určité skryté ideologie. Zjištění jsou pak v explanační fázi zasazena do širšího společenského kontextu, v jehož světle se je pokouším vysvětlit. V závěru jsou zjištěné poznatky zhodnoceny.

Proces rekontextualizace je v odborné literatuře poměrně rozsáhle popsán a v rámci kritické diskurzivní analýzy se s ním pracuje ve vědě, převážně v oblasti lingvistiky, sociologie a medialistiky. Využití tohoto konceptu je ale interdisciplinární. Pracuje se s ním napříč vědami a pro jeho zkoumání i praktickou aplikaci se využívají postupy z mnoha vědních disciplín. V textech a promluvách může k rekontextualizaci docházet bezděčně, ale také zcela úmyslně. Vyjmutí konkrétního mediálního obsahu z originálního kontextu a jeho vložení do kontextu jiného může být navíc samo o sobě využito jako jedna z metod zkoumání. Tato práce čerpá zejména z díla Normana Fairclougha, který je jedním ze zakladatelů kritické diskurzivní analýzy, ale také z publikací dalších předních odborníků, jako jsou např. Per Linell, Barrie Gunter, Michael Bachtin a další.

1 Teoretická část

1.1 Rekontextualizace

Rekontextualizace je proces, který je nejčastěji spojován s lingvistikou, ovšem přesah má i do dalších vědních disciplín a probíhá na různých úrovních. Ve zkratce můžeme říci, že se jedná o proces, jehož podstatou je vytržení určité části textu z původního prostředí, její transformace a vsazení do prostředí nového. Mediována témata jsou přitom zbavována svého organického kontextu a zasazována do kontextu mediálního, čímž dochází k jejich přetváření (dostávají nový význam a nabývají nových hodnot). Předtím, než přistoupíme k důkladnější charakteristice samotného procesu rekontextualizace, je potřeba pojednat o několika základních pojmech, které se s tímto fenoménem úzce pojí, zejména pak o prostředí, v němž k němu dochází a o konceptech, které ho ovlivňují nebo jsou přímo jeho součástí. V následujících podkapitolách se tedy práce věnuje mediálnímu diskurzu, jako prostředí, v němž k rekontextualizaci dochází a mediálnímu produktu, jako prostředku rekontextualizovaných témat. Dále je rozebrán koncept kontextu a kontextualizace a s tím úzce související dialogický přístup k jazyku a jeho intertextuální povaha. Následně je představeno dosavadní zpracování procesu rekontextualizace a jeho příčiny, včetně více či méně skrytých ideologických zájmů, na což navazuje další kapitola o mediálním bias.

1.1.1 Mediální diskurz

Veškerá mediální komunikace a tedy i zpravodajství a publicistika veřejnoprávního média probíhá v rámci existujícího mediálního diskurzu. Tento pojem je dnes velmi populární a hojně užívaný, ale často se setkává s odbornou kritikou, která napadá hlavně jeho nejednoznačnost, zapříčiněnou zejména faktem, že s ním operuje celá řada vědních oborů. Tradiční definice diskurzu nás vede k lingvistice, jejíž pojetí tohoto termínu přesahuje i do dalších disciplín, jako je psychologie, sociologie, politologie a další. Odlišných významů pak může diskurz nabývat ve filozofii, a to zejména vlivem Foucaultova pojetí (viz dále). Jak ale uvádí Schneiderová (2015), chápání diskurzu jako takového je neostré i uvnitř samotné jazykovědy a vymezuje se několik možností jeho uplatnění. Jeden z výkladů tvrdí, že předmětem zkoumání diskurzu jsou převážně ústní, resp. mluvené projevy (mluvená řeč, rozhovor, dialog, řečové akty apod.) a diskurz je tedy vymezován jako mluvený projev, lišící se od projevu psaného, nazývaného “text”. Důležitý je zde ale fakt, že pojmu diskurz je

užíváno v dorozumívání se, v interakci a v aplikaci jazyka v textech. Obecná definice o diskurzu říká, že se jedná o systematicky organizované způsoby výpovědí, vázané na určitá témata nebo oblasti (Reifová, 2004). Diskurz je dynamický, což znamená, že mluvené projevy ovlivňují situace, ve kterých probíhají a ve kterých situace ovlivňují způsob, kterým dané projevy chápeme (Stalnaker, 1998).

Aplikujeme-li zjištěné poznatky na oblast médií, můžeme námi zkoumaný mediální diskurz definovat jako interakce, odehrávající se na určité přenosové platformě, ať už v mluvené nebo psané formě, v nichž se diskurz orientuje na nepřítomné čtenáře, posluchače nebo diváky. Vzhledem k tomu, že se diskurz zaměřuje na takto vymezené příjemce, ti velmi často nemohou okamžitě reagovat na producenty daného diskurzu. I to se ovšem s nástupem nových médií začíná měnit. Nutné je uvědomit si, že diskurz jako takový je orientován na čtenářské, resp. posluchačské/divácké publikum. Jinými slovy, mediální diskurz je veřejnou, vytvořenou a oficiální formou interakce. Nejedná se o ad hoc nebo spontánní formu jako u běžného rozhovoru a interakce zde není neoficiální či soukromá (O'Keeffe, 2011). Tyto základní charakteristiky mohou vypadat na první pohled jako samozřejmé, ovšem jejich vymezení je pro zkoumání, popis a porozumění mediálního diskurzu zcela stěžejní.

Diskurz typicky vyvěrá ze společenských institucí, jakými jsou právě například média, a ze strukturování a uspořádání jazyka a myšlenek, díky čemuž dochází k tříbení struktury a řádu našeho života, mezilidských vztahů i společnosti jako takové (Cole, 2017). Sociologové v tomto smyslu vkládají diskurz do rámce jakési produktivní síly, která tvaruje naše myšlenky, ideje, víru, hodnoty, identitu, společenské interakce i chování. Takové sociální pojetí diskurzu vychází z učení M. Foucaulta, který ve své práci přisuzuje velkou moc v ovlivňování diskurzu institucím. Jeho teorie tvrdí, že v rámci institucí se organizují komunity, které pak produkují informace a tvarují tak celkovou produkci diskurzu, přičemž ta je protkána určitými ideologiemi. Podle Foucaulta (1981) je produkce diskurzu v každé společnosti kontrolována, selektována, organizována a redistribuována určitým počtem procedur. Jejich rolí je předcházet mocenské povaze a nebezpečnosti diskurzu, jeho nadvládě nad náhodně vznikajícími událostmi, ale také vyhybat se enormní materiální povaze diskurzu. Jestliže ideologii definujeme jednoduše jako určitý světónázor, reflektující nějakou socioekonomickou společenskou pozici, pak je zřejmé, že ideologie ovlivňuje utváření institucí a druhy diskurzů, které tyto instituce tvoří a šíří. Diskurz je tedy ideologií tvarován a

jakmile dojde k jeho prosycení napříč společnostmi, ovlivní zpětně reprodukci určující ideologie (Cole, 2017).

Většina odborníků se shoduje na tom, že diskurz znamená vlastně "užívání jazyka" - jazyk je užíván reálnými lidmi v reálných sociálních kontextech. Matheson (2005) tvrdí, že mediálním diskurzem je pak tedy myšlen veškerý jazyk, jehož užití nalezneme v médiích. To ho odlišuje od textu, který odkazuje pouze ke slovům a symbolům, ale také od lingvistického pojetí jazyka jako sady pravidel, typu gramatiky či fonologie. Diskurz je ale předmětem zkoumání i v jiných oborech - například sociologii (Foucault), která ukázala, jakou moc má jazyk na tvarování společnosti a kultury. V tomto smyslu je diskurz spíše o způsobu, kterým se jednotlivá sdělení pojí s jinými a vytváří tak *diskurzivní formace* (Matheson, 2005). Tento foucaultovský pojem obnáší propojená vyjádření o nějakém tématu, zahrnující určitý způsob mluvy a myšlení, který ovlivňuje to, jak danému tématu rozumíme a který stanovuje podmínky pro další sdělení v rámci tohoto tématu (Foucault, 1981). Pêcheux tento termín definuje jako to, co z nějaké ideologické pozice určuje, "*co může a co by mělo být řečeno*" (Pêcheux, 1982).

Diskurz je zde vnímán jako výsledek mocenských struktur, jelikož jeho formování je kontrolováno samotnými institucemi. Z toho důvodu je diskurz úzce propojen s mocí a informacemi, s nimiž dohromady vytváří určité hierarchie. Některé diskurzy potom ovládnou *mainstream* (dominantní diskurzy) a jsou považovány za důvěryhodné, standardní a správné, zatímco jiné diskurzy jsou marginalizované či stigmatizované a považované za něco špatného, extrémního či dokonce nebezpečného. Cole (2017) na základě těchto zjištění tvrdí, že síla diskurzu tkví v jeho schopnosti dodávat na legitimitu určitým typům informací či poznání a současně podhodnocovat či marginalizovat jiné. Další mocnou schopností mediálního diskurzu je vytváření subjektivních pozic a směřování vlastního publika k objektům, které lze kontrolovat. Využíváním, resp. zneužíváním popsaných schopností diskurzu médií se práce zabývá dále v kapitole "Mediální bias".

1.1.2 Mediální produkt

Mediální diskurz je jakýmsi prostředím, v jehož rámci média vybírají různá témata, zpracovávají je a následně je šíří ve formě nějakého výsledného mediálního produktu, který

má poznatelný a popsitelný "obsah" a přisuzuje se mu nějaký "význam." Obsah je přitom tvořen tématem mediálního produktu a jednotlivými prvky, z nichž je složen (Jiráček, 2003). Mediálním produktem zpravodajství a publicistiky tedy může být například nějaká konkrétní zpráva nebo reportáž.

V oblasti mediální vědy je zejména pro začínající výzkumníky často velmi lákavé zkoumat mediální produkty jako výstupy mediální komunikace ve vztahu k publiku a zjišťovat jejich vliv na chování či myšlení diváků. Zkoumání vývoje, regulace a organizace médií se tak dostává do ústraní, jelikož není v očích vědců tak důležité či "atraktivní." Přitom právě poznání, jak jsou naše média vlastněna, strukturována, personálně vybavena či regulována, tedy poznání jakéhosi mediálního "ekosystému," je velice důležitým aspektem pro porozumění toho, jak a proč se média chovají na osobní, lokální, národní i mezinárodní úrovni. Lze totiž říci, že hlubší pochopení implikací a významů jakéhokoli mediálního produktu bez uvážení vlivu politických, ideologických, sociálních a komerčních institucí na vlastní produkci, distribuci, konzumaci a interpretaci mediálních obsahů, je takřka nemožné. Média není možné oddělit od širšího společenského, politického nebo finančního prostředí (Benyahia, Gardner, Rayner, Wall, 2013). Množství proměnných, které ovlivňují výsledný produkt a jeho potenciální vliv na publikum, je tedy skutečně značné. Jiráček (2003) přímo tvrdí, že hledání příčinné souvislosti mezi nabídnutým mediovaným obsahem a jednáním, jež by mělo být tímto obsahem vyvoláno, je dokazování nedokazatelného. Jedinec totiž není izolován od vlivu různých podnětů a tak i přes nepochybný vliv mediálního obsahu na další chování a formování společenského prostředí není možné hledat přímou příčinnou souvislost mezi charakterem mediovaného obsahu a jednáním lidí. Kromě toho, zda má mediální produkt na publikum určitý účinek je třeba zkoumat také potenciální úmysl, se kterým je mediální produkt vytvářen (oddělit ideologické pozadí, v němž k tvorbě produktu dochází od záměru, se kterým k jeho tvorbě a předávání přistupuje autor). Specifické účinky má mediální produkt vyvolat zejména v rámci některého z typů kampaní (sociální, komerční, politická apod.), přičemž tento záměr může být vyjádřen explicitně i implicitně. Zůstává pak otázkou, zda ideologicky vytvářený mediální diskurz není sám o sobě kampaní, řízenou socioekonomickými či jinými zájmy v pozadí. O záměrně vyvolávaných účincích mediálních produktů, jejich podobě a návaznosti na objektivitu a vyváženost je dále pojednáno v následujících kapitolách.

Veškeré mediální produkty předávají svému publiku nějaké sdělení. Samotné sdělování je mnohvrstevnatým procesem, na němž se podílí celá řada různých subjektů (výrobce mediálního sdělení, příjemce, zkušenosti účastníků, sociální kontext apod.). Mediovaná sdělení pak často nabízejí mnohé nezřejmé významy, o jejichž výklad je třeba usilovat prostřednictvím analýzy těchto sdělení (Jirák, Burton, 2001).

1.1.3 Kontext a kontextualizace

Kromě různých vnějších či vnitřních vlivů, které proces tvorby a distribuce mediálních produktů nepochybně provází, je třeba vzít v potaz také fakt, že ani samotný mediální produkt není předáván a přijímán v absolutním vakuu, ale je zasazen do určitého kontextu, který zásadně ovlivňuje jeho význam a interpretaci. Interpretace mediálních sdělení úzce souvisí s přístupem k jazyku, který se pro tvorbu textů užívá. Chceme-li tedy zkoumat kontext sdělovaných obsahů a jeho dynamiku, je třeba přijmout vhodný přístup k užitému jazyku.

Koncept *kontextualizace* odkazuje ke skupině učenců, kteří věřili, že kontexty nejsou objektivní a neměnné v čase, ale jsou spíše vytvářené a tvarované jazykem a textem. Jedním z prvních, kteří se kontextualizaci věnovali, byl John Gumperz (1982). Ten kontextualizaci definuje ve vztahu k diskurzivní analýze, jako proces, skrze který účastníci v konverzaci *"upřednostňují nebo vytváří určité relevantní aspekty znalostí a vlastně tak podvádí ostatní"*. Zdůrazňuje přitom, že kontextualizace je aktivita prováděná mluvčími a posluchači, která nemá statickou strukturu, ale spíše reflektuje dynamický proces, který se rozvíjí a mění společně s interakcí účastníků. Z toho důvodu nikdy neexistuje pouze jeden "kontext," který lze přisoudit celé sadě dat, ale spíše mnohonásobné kontexty, které jsou tvořeny a tvarovány účastníky v průběhu interakce. Výzkumníci pak hledají jistá vodítka kontextualizace (cues), která jim pomáhají definovat, co účastníci považují za relevantní danému kontextu. To, co je obvykle považováno za "kontext" a co za "text" (či obecněji za "fokální událost" - Goodwin & Duranti 1992) přitom nelze rozhodnout na základě žádných "objektivních faktů". Auer (1995) tvrdí, že už samotné rozlišování prvků na fokální události a kontext je určitou interpretací vnímaných podnětů v daném prostředí příslušné osoby.

1.1.4 Dialogický přístup k jazyku

Problematiku kontextu a potřeby jeho zkoumání ve vztahu k mediálním sdělením zahrnuje tzv. *dialogismus* (někdy nesprávně označovaný jako dialogika¹). Naproti tomuto učení stojí tzv. *monologismus*, který má tendenci důležitost kontextu naopak potlačovat. Kritika dokonce tvrdí, že kontext je pro monologismus "druhotnou komplikací," příp. jakýmsi "kontaminantem" nebo "obtěžující proměnnou." Unikátní a dynamický kontext je v tomto případě považován za zcela nedůležitý pro pochopení specifických myšlenek, projevů či textů a už vůbec ne pro samotný jazykový systém (Linell, 2009).

Dialogismus můžeme definovat jako skupinu nebo kombinaci teoretických a epistemologických předpokladů o lidském jednání, komunikaci a poznání, přičemž pohledy na přesné vymezení těchto předpokladů se mohou značně lišit. Pochopení těchto předpokladů v dialogickém slova smyslu je důležité pro lepší poznání toho, jak významnou roli sehrává jazyk při tvorbě, předávání i přijímání sdělení. Přední světový lingvista P. Linell (2000) vymezuje dialogické předpoklady následovně:

Interakcionismus: Komunikace a poznání vždy zahrnuje určité interakce (s jinými lidmi, systémy, dimenzemi nebo vlastní osobou). Mezi takové interakce patří vzájemné závislosti, které nelze zredukovat na vztahy způsobené vnějšími vlivy. Základními složkami diskurzu jsou spíše interakce (výměny, vzájemná působení) než promluvy autonomních řečníků (autorů, sdělovatelů).

Kontextualismus: Diskurz je ve vzájemné závislosti s kontexty. Diskurz nelze pochopit mimo jeho relevantní kontexty a současně platí, že tyto kontexty by nebyly tím, čím jsou, pokud by absentovaly diskurz, který se s nimi pojí. Kontexty zahrnují kotexty² (také s nonverbálními aspekty), situace, druhy aktivit, ale také interakční biografie a kulturní znalosti účastníků (mezi kulturní znalosti patří jazyk, encyklopedické znalosti či diskurzy ve foucaultovském pojetí).

1 Pojem "dialog" odkazuje k samotným interakcím mezi jednotlivci v situacích a/nebo v rámci sociokulturních zvyklostí; "dialogismus" odkazuje k obecnému epistemologickému rámci a "dialogika" k dialogické povaze jazyka, diskurzu a poznání (částečně zasahuje i do interakcí a kontextů) (Linell, 2003).

2 Ko-text je text, úzce související s analyzovaným textem. K originálnímu textu může a nemusí být připojen pro zdůraznění významu (Matheson, 2005). Kotext lze chápat jako jazykový kontext či kontext v užším smyslu (Salvato, 2014)

Komunikační konstruktivismus: Významu diskurzu a textů je (částečně) dosaženo prostřednictvím aktivního zvýznamňování samotných lingvistických a komunikačních procesů (dialog tkví ve slově a jeho užívání); komunikace není přenosem hotových myšlenek. Znalost je z velké části komunikačně zkonstruovaná v sociohistorickém vývoji vědomostí, jazyka, komunikačních žánrů atd.

Linell k těmto předpokladům, inspirován Nystrandem, přidává ještě tzv. *dvoujitou dialogicitu*. Jedná se vlastně o kombinaci interakcionismu a sociálního konstruktivismu. Tvrdí, že v komunikačních a kognitivních aktivitách a zároveň jejich prostřednictvím probíhá dialog, a to v situacích i tradicích (tj. situovaná interakce a sociokulturní praxe). To znamená, že dialogy probíhají nejen na interpersonální úrovni (situovaná interakce), ale také na úrovni sociokulturních praktik, komunit, institucí atd. (praxe).

Ukazuje se, že monologismus a dialogismus do značné míry korespondují se dvěma základními modely mediální komunikace - přenosovým a rituálním. Přenosový model je velmi přímočarý, lineární a za jeho hlavní poslání se předpokládá reprodukce sdělení. To znamená, že význam, který do sdělení vložil autor, bude stejně interpretován a pochopen příjemcem (Jiráček, 2003) Hlavním fenoménem je zde tedy poznání, a jazyku se dostává až druhotného postavení, jako pouhého kódu pro přenos sdělení. Dialogismus pak mnohem více přebírá charakteristiku kulturního (rituálního) modelu. Je postaven na hermeneutických principech a jeho hlavním zájmem je proces, kterým lidé sociokulturně konstruují význam určité argumentativní situace (Arcidiacono, Bova, 2017). Dialogismus samozřejmě nemůže popřít, že skutečně komunikujeme naše ideje a myšlenky, ale tradiční koncepce jednoduše nedokáže rozpoznat základní dialogickou myšlenku, že "význam" je alespoň částečně komunikačním konstruktem a ne pouhým konstruktem našeho poznání. Jazyk je pak nápomocný v přisuzování smyslu sdělení v určité interakci, čímž dochází ke zvýznamňování (Linell, 2000).

Při poznávání dialogismu nelze opomenout M. Bachtina, duchovního otce tohoto přístupu k jazyku a kontextu. Ten si svět představuje jako dialogický, což znamená, že svět není hotovou, neměnnou věcí, ale spíše "událostí". Lidský život je podle něj dialogická rozprava jednotlivců, a to ve smyslu otevřeného procesu s otevřeným koncem. Promluvy (ale i texty a jiné projevy) jsou v takovém prostředí považovány za jednání v určitém kontextu, vedoucí k určitému konci (Harder, 2017). Bachtin ve svém díle (2010) předkládá představu světa, sestaveného z textových projevů, které jsou mezi sebou v neustálém kontaktu, půjčují si od sebe určité části nebo si je přivlastňují, odvolávají se na ně nebo si navzájem odporují.

Bachtin tvrdí, že produkce textu není nikdy prací jediného autora, protože ta je vždy ovlivněna předchozími texty a "hlasy"³ a zároveň předjímá texty budoucí.

1.1.5 Intertextualita

Na Bachtinův dialogický přístup k jazyku navázala ve své práci J. Kristeva, která jako první představila koncepci tzv. *intertextuality*. Tento pojem s naším tématem úzce souvisí. Fairclough přímo tvrdí, že intertextualita je předmětem rekontextualizace (Fairclough, 2003).

Kristeva ve své práci definuje intertextualitu na základě dvou os: horizontální osa propojuje autora se čtenářem (resp. příjemcem) a vertikální osa propojuje text (promluvu) s jiným textem (Kristeva 1980). S tím, jak si začínáme uvědomovat vztah mezi jednotlivými texty, se začíná do popředí zájmu dostávat vliv rozdílných sociálních kontextů na produkci textů. Koncept intertextuality podle Kristevy zpochybňuje originalitu textu, a to kvůli jeho mnohvrstevnaté povaze a původu v nahromaděných kulturních a literárních vědomostech, které se neustále rozvíjejí a vzájemně ovlivňují. My, jako čtenáři (a vlastně také jako editoři), prisuzujeme námi vnímanému projevu význam v rámci jakéhosi dialogu s projevem samotným (a s jeho autorem), a to podle jeho kontextu a podtextu a v souladu s jinými projevy, kterým jsme byli vystaveni (Batya, Mazuz, 2015)

Platí, že pro každý konkrétní text nebo promluvu existuje sada jiných textů a myšlenek, které jsou pro něj potenciálně relevantní a jsou v něm potenciálně zahrnuty. Fairclough (2003) tvrdí, že identifikace těchto sad není vždy možná s vysokou mírou přesnosti, a to z důvodu jejich obsáhlého a složitého charakteru. Z analytického hlediska je ale užitečné poznat tyto sady alespoň v hrubých obrysech a ptát se na to, které texty a myšlenky jsou v daném textu zahrnuty, které naopak zahrnuty nejsou a také zda v textu nechybí nějaká obzvláště důležitá zmínka.

Intertextualitu můžeme v širším slova smyslu popsat jako přítomnost jiných textů v textu původním, tedy jako citace. Kromě citací lze ale jiný text použít i mnohem méně zřetelnými způsoby, přičemž ten může a nemusí být autorem označen za nepůvodní (Fairclough, 2003). V souvislosti s intertextualitou je vhodné zmínit příbuzný termín, a sice *interdiskurzivitu*. Ukázalo se, že intertextualita odkazuje k fenoménu, kdy se do textu prolínají jiné texty, což je typicky vyjádřeno skrze explicitní textové nástroje (například zmíněné citace). Ve skutečnosti jsou ale všechny texty složeny z elementů jiných textů a

³hlasy: „mluvící vědomí“ (speaking consciousness; Bachtin, 1984), hlediska, řečové styly, žánry, citáty apod.

zároveň sami slouží do určité míry jako intertextuální zdroje pro různé účely. Interdiskurzivita vedle toho operuje na jiné úrovni. Ukazuje totiž na to, jak je text složen z kombinace jazykových konvencí (žánrů, diskurzů a stylů). Rozdílem mezi těmito dvěma koncepty je tedy fakt, že intertextualita odkazuje k aktuálním, povrchovým, částem textu, které jsou "vypůjčené" z jiných textů, zatímco interdiskurzivita zahrnuje odkazy k celým jazykovým systémům. V tomto smyslu je interdiskurzivita poněkud složitější, protože se zabývá spíše implicitními vztahy mezi diskurzivními formacemi než explicitními vztahy mezi texty (Wu, 2011).

Na interdiskurzivitu můžeme do určité míry nahlížet jako na druh intertextuality, jak to vlastně původně zamýšlel i autor termínu "interdiskurzivita" N. Fairclough, který původně klasifikoval tzv. *manifestní intertextualitu* a *konstitutivní intertextualitu* (Fairclough, 1992). Manifestní intertextualita obnáší explicitní přítomnost jiných textů pomocí různých prostředků (negace, metadiskurz, ironie ap.), zatímco konstitutivní intertextualita ukazuje na mísení diskurzivních zvyklostí (žánry, styly apod.), spojených s jinými typy diskurzu. Termín "konstitutivní intertextualita" podle Fairclougha nedostatečně zdůrazňoval, že konstitutivní forma zde vychází spíše z diskurzivních zvyklostí než z textů, a tak zavedl nový termín „interdiskurzivita.“ Kořeny konceptu interdiskurzivity lze vysledovat již u Bachtinovy (1981) dialogické "heteroglosie" (vícehlasí či různorečí). Jak je již naznačeno výše, pro Bachtina není jazyk ve své podstatě složen z vět, ale spíše z projevů, přičemž projevy jsou vždy (s výjimkou hypotetických ideálních podmínek) dialogizovány, a to v tom smyslu, že každý z projevů je vnímán z perspektivy těch ostatních. Neustále probíhající dialogizace a proměna projevů se označuje jako "hybridizace," jejímž výsledkem je směs různých projevů v jedné části jazyka. Tuto výslednou směs projevů Bachtin nazývá heteroglosií.

Pro úplnost skupiny výše popsanych fenoménů, které s kontextem a posuny významů velmi úzce souvisí, zmíním ještě polyfonii, což je další Bachtinův koncept, který se často zaměřuje právě s heteroglosií. Ve skutečnosti se jedná o jeden z projevů heteroglosie nebo spíše způsobů, kterým heteroglosii v projevech vnímáme. Chceme-li použít českých názvů u obou pojmů, polyfonie odpovídá většímu množství hlasů (vícehlasí), heteroglosie spíše většímu množství jazyků (Vice, 1997). Polyfonní charakter textu je určen tzv. "dvojitým diskurzem." Dvojitý diskurz je popsán situací, kdy chce mluvčí vyjádřit určitý názor a současně upravit způsob svého projevu s ohledem na zájem a pohled protistrany. Bachtin navíc dvojitý diskurz rozdělil na aktivní a pasivní. V aktivním dvojitém diskurzu autor nebere přímo v potaz diskurz někoho jiného a neuvžívá ho pro své vlastní účely. Cizí diskurz místo toho ovlivňuje volbu slov "zvenčí." Oproti tomu při pasivním diskurzu zůstává cizí řeč v

rukou autora "pasivní", přičemž ten jí využívá pro své vlastní účely (ideologicky či jinak podmíněné).

Popsaný přístup k jazyku a ke způsobu, kterým jsou sdělení utvářena, předávána, přijímána a interpretována a k prostředí, v němž vznikají a které je ovlivňuje, je protkáno celou řadou odborných termínů. Jak se ukázalo, jejich definice se navíc do určité míry překrývají a někdy dokonce může docházet k jejich záměně. Vymezení těchto základních pozic a konceptů je však důležité pro lepší představu procesů, vedoucích ke změnám významů, jejichž charakteristice se věnuje následující podkapitola.

1.1.6 Proces rekontextualizace

V této části se dostáváme k samotnému procesu *rekontextualizace*, který je společně s *dekontextualizací* jedním z procesů, jež jsou neoddělitelnou součástí kontextualizace. Kontext a kontextualizace jsou totiž konstitutivními částmi rekontextualizace a dekontextualizace (Linell 1998), přičemž všechny tyto koncepty (kontext, kontextualizace, rekontextualizace a dekontextualizace) jsou ve své podstatě propojeny tzv. *entextualizací*⁴ (Park a Bucholtz, 2009).

K dekontextualizaci dochází tehdy, když se jazyk oddělí od vlastních "*sociálních a kulturních kontextů produkce a recepce*." (Bauman & Briggs, 1990). To se často stává proto, že jsou slova entextualizována nebo transformována do jiných textů, kdy je snadné tato slova vyjmout z jejich původních kontextů. Slova samozřejmě nemohou existovat jako abstraktní entity jen tak samy o sobě bez kontextu, a proto dekontextualizace z jednoho společenského kontextu zahrnuje rekontextualizaci do kontextu jiného. Při rekontextualizaci přitom často dochází k tomu, že rekontextualizovaná témata přinášejí části originálního kontextu do kontextu nového. (Bauman & Briggs, 1990).

Dle Wodakové, je rekontextualizace procesem, ve kterém dochází k pohybu textů mezi prostorově odlišnými kontexty, přičemž texty jsou předmětem transformací, jejichž povaha závisí na vztazích a rozdílech mezi zmíněnými kontexty. Rekontextualizace jako jeden z významných lingvistických procesů řídících historickou změnu, se podle ní konkrétně projevuje v intertextualitě a interdiskurzivitě textů. Rekontextualizace tedy často probíhá v mísení nových a původních elementů, jako jsou například určitá slova, vyjádření, argumenty, klišé, rétorické nástroje apod., ale také v mísení celých nových diskurzů a žánrů. Wodaková

⁴ Entextualizace je proces, kterým dochází k extrahovatelnosti diskurzu. Úseky lingvistické produkce se při něm přetvářejí v jednotky-text-který je možné vyjmout z jeho interakčního prostředí (Baumann & Briggs, 1990).

tvrdí, že v průběhu procesů změny se objevují různé konflikty, které obvykle zahrnují rozpory mezi diskurzí, což může vést k prosazování a převládání některých konkrétních diskurzů, argumentativních hledisek nebo ideologií, které se pak v těchto diskurzích projevují. Z toho důvodu se ve výzkumu nelze zaměřovat pouze na individuální události (texty), ale je třeba zkoumat celé *řetězce událostí*⁵ (textů) a také účinky různých přístupů a chování při formování události (textů) v čase (Wodak, Fairclough, 2010). Bondi, Cacchiani a Mazzi ve své práci (2015) tvrdí, že v procesu rekontextualizace procházejí části diskurzu transformací skrze zjednodušení nebo zhuštění informací, ale také změnou bodu zájmu, expanzí či dalším rozpracováním. Typickým příkladem může být například výroční zpráva nějaké korporace, která se postupně přeměňuje z originálních finančních výsledků na tiskovou zprávu pro média a následně na nějaký finální produkt, který společnost zveřejní například na svých webových stránkách. V průběhu takového žánrového řetězce je význam sdělení střídavě zhušťován (číselná data, obsažená ve finanční zprávě) a rozšiřován (průvodní narativ o managementu a veškeré zařazené obrázky).

Jak již bylo řečeno, rekontextualizace úzce souvisí s koncepty intertextuality a interdiskurzivity. Martin a Wodaková (2007) akcentují v rekontextualizaci roli "minulých diskurzů" a nahlízejí na ni v rovině "*formulace a rekonstrukce minulosti v odlišných žánrech a diskurzích v průběhu času*". Linell (1998) vedle toho rekontextualizaci definuje poněkud srozumitelněji jako "*dynamický přenos a přeměnu něčeho z jednoho diskurzu či "textu-v-kontextu" (kontext je ve skutečnosti jakousi maticí nebo polem kontextů) do jiného.*" Rekontextualizace tedy znamená vytržení určité části z textu či diskurzu, příp. z žánru či diskurzů a její vložení do jiného kontextu, tj. jiného textu nebo diskurzu (resp. žánru diskurzu) a dále pak zahrnuje užití této změny a také samotné prostředí, v němž k ní dochází.

Linell pak intertextuální a interdiskurzivní povahu rekontextualizace (např. Martin, Wodaková, Fairclough a další) doplňuje o *intratextuální* rovinu. K intratextuální rekontextualizaci dochází v rámci jediného textu (konverzace apod.) a může probíhat velmi "lokálně" na úrovni vztahů mezi individuálními projevy a jejich reakcemi v rámci dialogu, kdy můžeme sledovat neustálé malé posuny, nebo v jakémsi "středním" rozsahu, kdy konverzační epizody nebo úryvky textu nejsou plně ukotvené v dostupných kontextech a u některých dochází k rekontextualizaci určitých částí z předchozí epizody nebo kontextuálního pole do nového.

⁵ Řetězce událostí jsou shluky dvou nebo více komunikačních situací nebo textů, v nichž je v jistém smyslu zpracován "stejný" obsah (např. stejná kauza apod.) (Linell, 1998)

Kromě třech výše popsaných úrovní rekontextualizace (intratextuální, intertextuální, interdiskurzivní) lze také rekontextualizovat a měnit významy různých aspektů diskurzu, a to jak čistě lingvistických prvků, tak znalostí či hodnot v širším slova smyslu. Jako klasickou ukázkou rekontextualizace znalostí uvedme například přesun z vědeckých žánrů, užívaných ve specializovaných kruzích, do popularizačních forem diskurzu, kdy je kladen důraz na předání odborných informací laickému publiku (Bondi, Cacchiani, Mazzi, 2015)

Rekontextualizace dle Linella (1998) není nikdy čistým přesunem pevného významu a *"zahrnuje transformace významů a významových potenciálů takovými způsoby, které jsou obvykle velmi komplexní."* Tvrdí, že rekontextualizační proces užívá komplexních transformací, které zahrnují nejen přesuny významu, ale také zcela nové perspektivy, stejně jako *"zvýrazňování některých sémantických aspektů a potlačování či úplnou eliminaci jiných."* Z tohoto hlediska Goffman (1974) uvažuje o rekontextualizaci jako o reframingu⁶. Flowerdew (2003) rozebírá transformaci či operacionalizaci textu více do detailu a říká, že v rekontextualizaci jsou užívány různé dodatky, škrty, náhrady, opakování nebo také vícehlasí, což jsou hlavní procesy, které mají vyvolat určitý preferovaný způsob čtení, resp. interpretace (KhosraviNik, 2015). Tento poznatek naznačuje, že rekontextualizace nemusí probíhat pouze v důsledku přirozených lingvistických procesů, ale že může být využívána úmyslně, s konkrétními záměry.

1.1.6.1 Ideologická povaha rekontextualizace

Na procesy kontextualizace, rekontextualizace a dekontextualizace lze nahlížet jako na analytické prostředky zkoumání diskurzu (Fetzer, Oishi, 2011), kdy je možné říct, že vychází z komunikace jako určité děje, kterými lze zkoumat, jak je situovaný význam sdělovaného spojován s kontextem (a tedy obohacován), zatímco entextualizace bere za svůj výchozí bod kontext - jejím prostřednictvím můžeme zjišťovat, jak je kontext jako neomezená entita lexikalizován a jak je mu tedy přisuzován status jakési vázané entity, potažmo objektu hovoru. Popisované procesy lze ale nahlížet také jako přirozeně vznikající jev, kdy je mluvčími text vytrháván z kontextu neustále (Baumann & Briggs, 1990). Jinými slovy tedy můžeme říct, že popisované koncepty lze využít jako nástroje analýzy textů a projevů, ale nahlížet je můžeme také jako přirozeně probíhající procesy. Kromě toho ale odborníci tvrdí,

⁶ tento koncept umožňuje vytvářet alternativní narativy či scénáře, založené na uvažování o událostech z odlišné perspektivy (Goffman 1974).

že rekontextualizace a jí přidružené procesy mohou být vyvolány uměle, a to z různých důvodů, zejména těch ideologických.

Henriques tvrdí, že v institucích typu médií, je "svoboda individua" a jeho myšlení omezoována tím, jak jsou nastavena pravidla jednání a způsoby vyjadřování, což se potom odráží i ve "vlastním myšlení" a vidění světa. Zde pak platí, že charakter diskurzu vymezuje to, co má a může být řečeno (Henriques a kol., 2006). Schneiderová (2015) k tomu dodává, že i samotná rekontextualizace probíhá vždy v nějakých předem daných, nebo alespoň usměrňovaných mantinelech, v rámci určitého habituizovaného vědomí a tímto vědomím určovaného výběru jazyka a chování.

Podle Flowerdewa (2003) může mít rekontextualizace - ve svých mnoha variantách - *"ideologický dopad na způsob, kterým jsou texty prezentovány a interpretovány"*. Očekávanou primární funkcí veškerého zpravodajství, obzvláště toho kategorizovaného v rámci tzv. "hard news", je mediace zdrojů veřejných informací do domestikované či soukromé oblasti, kde dochází k jejich přijetí a interpretaci. Z hlediska zkoumání změny významů je důležité uvědomit si, že mediace informací skrze instituce typu médií s sebou může nést jisté mocenské vazby nebo kulturní prevalence určitých diskurzů. Takto na problém nahlíží také Fairclough, který dále tvrdí, že zpravodajství a média celkově poskytují rekontextualizace diskurzů (např. v procesech mediace), které mohou tvořit význam jako *postojovou modalitu mocenských vztahů mezi sítěmi společenských zvyklostí*. To v podstatě znamená, že mohou být ideologická (Fairclough, 2010).

Bernsteinovo (1990, 1996) pojetí rekontextualizace říká, že každá společenská praxe (a každá síť společenských praktik, každý obor) rekontextualizuje jiné společenské praxe, a to podle principů, které jsou pro dané úkony či obor specifické a odvozené z určité formy společenské produkce (práce), s danou zvyklostí či oborem spojené. Rekontextualizované úkony jsou "vykořeněné," vytržené ze svých vlastních společenských okolností a objevují se v rekontextualizovaných formách diskurzů. Podle Fairclougha pak takový výklad rekontextualizace přivádí naši pozornost ke vztahu mezi produkcí (prací) a reprezentací (zobrazováním) v tom smyslu, že způsob, jakým dochází ke zobrazování záleží na probíhající práci, stejně jako na různých pozicích, které jsou v rámci této práce obsazené lidmi (Fairclough, 2013).

Je tedy zřejmé, že rekontextualizace do značné míry závisí na osobách, které s textem pracují, přetváří ho a v nových podobách ho předávají svému publiku. Vybíral (2006) ve svém článku pojednává o tom, že člověk v rámci diskurzů zaujímá určité pozice, které mu jsou často předepisovány. Zdůrazňuje, že "teorie zaujímání pozic" již v diskurzivní

psychologii nahradila dřívější "teorii rolí", jelikož pojem "pozice" umožňuje přijmout to, že lidské jednání je varibabilnější a proměnlivější, než jak to zachycoval nejen psychologický, ale i antropologický (Linton) a sociologický koncept "rolového jednání" (Goffman). Teorie zaujímání pozic obrací naši pozornost k tomu, že se na základě určitých představ a přesvědčení o adekvátním chování chováme v daném kontextu adekvátně těmto představám. Pro definici pozice pak používá charakteristiku Daviese, Harrého a Moghaddana, kteří tvrdí, že pozici lze popsat jako soubor "vzorců přesvědčení", které členy jisté řečové komunity (sdílející shodné jazykové, symbolické, kulturní významy) vedou k jistému, předvídatelnému způsobu chování. To tedy znamená, že jednáme na základě toho, v jaké pozici se podle nás právě nacházíme. Jakýkoli akt rekontextualizace v mezích širšího diskurzu je projevem nějaké agendy. Jak tvrdí Duranti (2004), "*každý projev zahrnuje určitý druh agendy, často bez ohledu na záměr mluvčího či jeho zájem nebo kolaboraci.*" Ačkoli je tedy úmysl často velmi úzce spojován s agendou, nejedná se o totožné pojmy. Agenda by se neměla srovnávat se svobodnou vůlí nebo ji redukovat na jakýsi odpor (Ahearn, 2001).

Ačkoli existuje celá škála faktorů, které mohou ovlivnit mediaci informace z veřejného kontextu do soukromého k prosazení určitých ideologií, potřeba maximalizovat cirkulaci a profit je pravděpodobně tím převládajícím. Globalizační procesy přinesly konvergenci platforem a informačních zdrojů, čímž nastolily úplně nový rozměr konkurence na všech úrovních mediální produkce. Tak například noviny, a to včetně těch "prestižních", zprostředkovávají zdrojové události veřejné sféry čtenářům v soukromé sféře, a to za velmi konkurenčních ekonomických podmínek (Fairclough, 1995). Fairclough k tomu uvádí, že rekontextualizace v rámci institucí, jakými jsou média, zahrnuje "*principy selektivity a filtrování*" (Fairclough, 2010). V průběhu analýzy komunikačních událostí je proto potřeba klást důraz na lingvistické faktory, jako je volba slov, struktura vět a přítomnost mediálního bias, což by podle něj bylo zvláště významným indikátorem "*jistých reprezentací a rekontextualizací sociálních zvyklostí a pravděpodobně určitých ideologií*" (Fairclough, 1995).

1.2 Mediální bias

Mediální bias je velmi kontroverzním tématem, které je nejen v odborné sféře neustále zkoumáno a diskutováno. Tento dosti vágní termín je se svou obecnou povahou obvykle definován velmi zešíroka a často se mu připisují rysy a účinky, které ve skutečnosti nemá.

Obecnou definici mediální předpojatosti si můžeme vypůjčit například od Levasseura (2008), který říká, že slovo bias odkazuje k neopodstatněnému či nespravedlivému upřednostňování něčeho nebo někoho před něčím jiným. Velmi zjednodušeně lze tedy říct, že mediální bias odkazuje k médiím s nespravedlivě upřednostňujícím zpravodajstvím či publicistikou. Jsou-li zpravodajská média předpojatá, předkládají publiku nepřesný, nevyvážený a/nebo nespravedlivý pohled na svět kolem něho.

Otázka mediální předpojatosti je úzce spojena s požadavkem na nestrannost médií, zejména jedním z jejích aspektů - objektivitou. Objektivním zpravodajstvím se pak rozumí co nejširší předávání úplných a přesných zpráv, a to tak, aby co nejpravdivěji reflektovaly skutečnou podstatu faktů (Gunter, 1997). Koncept objektivitě ve zpravodajství a publicistice je pro měření úrovně předpojatosti jedním ze stěžejních standardů. Nicméně přítomnost předpojatosti nelze zaměňovat s nedostatkem objektivitě. Podle McQuaila (1992) termín "bias" znamená "setrvalou tendenci odchylování se z přímé cesty k objektivní pravdě příkláněním se k jedné nebo druhé straně. Ve zpravodajství to ukazuje na systematickou tendenci upřednostňovat jednu stranu nebo její názor před druhou (Gunter, 1997).

Zkoumáme-li dodržování objektivitě ve zpravodajství, nutně musíme sledovat jisté kognitivní aspekty vysílání, které nám napoví, zda je informování spolehlivé a důvěryhodné. Musíme zkoumat, zda jsou reportáže fakticky správné v tom smyslu, aby to publika věděla anebo v tom smyslu, aby lidé, kteří jsou takovým informacím vystaveni, měli v tyto informace důvěru a mohli na jejich základě určitým způsobem jednat (tamtéž). Z toho vychází McQuail (1992), když uvádí tři základní měřitelná kritéria, která podtrhují důvěryhodnost zpravodajství:

Faktualita - ve smyslu jasněho rozlišování mezi fakty a názory, interpretací a komentářem, podporování informací odkazy na pojmenované zdroje, vyhýbání se vágnosti a nadbytečnosti;

Přesnost - otázka míry, do jaké zpráva koresponduje s realitou nebo s jinými spolehlivými verzemi reality, obzvláště ve věcech faktických informací či kvantitě (počty, názvy, místa, přiřazení, časy atd.);

Kompletnost - nebo také plnost informace, založená na předpokladu, že pro pochopení je vyžadováno minimální množství relevantních informací.

Kvalita informací ve zpravodajství přitom nezávisí pouze na tom, zda jsou zprávy faktické, přesné a kompletní, ale také na tom, zda jsou významné pro současné zájmy publika. Zpravodajství, které je pro současné zájmy lidí neaktuální, triviální nebo irelevantní, může mít pouze malou hodnotu. Klíčovým faktorem pro posouzení relevance zpravodajství je selekce. Které příběhy jsou do zpravodajství vybírány? Reprezentuje výběr témat hlavní problémy soudobých zájmů?

Pro posouzení relevance zpravodajství máme na výběr několik indikátorů. Jedním z nich je možnost navrhnout jistý normativní standard zpravodajské relevance, podle kterého je možné posuzovat, zda vysílání naplňuje svou zodpovědnost vůči demokratické společnosti. Pro identifikaci klíčových prvků agendy klíčových institucí lze použít několik externích kritérií. Další pomocí mohou být vlastní profesionální kritéria relevance daného zpravodaje, zahrnující uvážení hodnot zpravodajství. A konečně je možné oslovit také samotná publika a konzultovat s nimi jejich názory na důležité události současné doby. S ohledem na množství zmíněných indikátorů lze aplikovat obsahovou analýzu, která posoudí míru, do jaké zpravodajské vysílání splňuje produkční cíle. Tato forma analýzy může například indikovat nestandardní upřednostňování určitých témat. Ukazatelem takového upřednostňování pak může být měření množství prostoru nebo času, vymezeného daným tématům, událostem nebo jejich účastníkům, přičemž tyto údaje implicitně ukazují také na vnímaný význam nebo relevanci rozličných zpráv (Gunter, 1997).

1.2.1 Typologie mediálního bias

Odborníci na politickou komunikaci rozlišují dva základní typy mediální předpojatosti. První typ, který se běžně označuje jako "partyzánský" či "straníci" (partisan), zahrnuje takové zpravodajství, které se přiklání ve prospěch určité politické strany nebo politického směru. Druhým typem je tzv. strukturální bias (structural), který bují z jistých "struktur" (zvyky, obvyklá zpravodajská praxe, komerční tlak apod.), operujících uvnitř zpravodajského průmyslu (Levasseur, 2008). McQuail (1992) rozděluje bias na čtyři hlavní typy a vytváří jakési schéma, rozdělující bias z hlediska, zda se ze strany autorů jedná o úmyslné (záměrné) či nevědomé jednání a zda je pro publikum zjevné či skryté.

Straníci (*úmyslný, zjevný*) - upřednostňování jedné strany před druhou, většinou přiznané.

Propagandistický (*úmyslný, skrytý*) - médium se snaží překroutit informace ve prospěch určité agendy, aniž by svůj úmysl přiznalo. Jedná se o čistou manipulaci.

Bezděčný (*nevědomý, zjevný*) - předpojatost či sklon, vycházející z běžné praxe média, použité technologie či způsobu novinářské práce. Např. rozdílná kvalita a rozsah pokrytí různých zpravodajských událostí.

Ideologický (*nevědomý, skrytý*) - ve své podstatě jde o snahu autorů zformovat zprávu takovým způsobem, aby vyhovovala určitým politickým názorům.

Otázkou zůstává, zda je vůbec možné, aby se média předpojatosti nebo nedostatku objektivitě vyhnula úplně. Postman (2016) ve své práci tvrdí, že každé médium obsahuje ideologický bias samo o sobě a uvádí k tomu následující důvody:

symbolické roviny, v nichž jsou informace kódovány = různá média vykazují různý intelektuální a emocionální bias

dostupnost a rychlost příjmu informací = různá média vykazují různý politický bias

fyzická podoba médií = různá média vykazují různý senzorický bias

podmínky, za kterých média sledujeme = různá média vykazují různý sociální bias

technická a ekonomická struktura médií = různá média vykazují různý obsahový bias

Ukazuje se tak, že propojení lidského světa se světem technologií je založeno na každodenním intelektuálním, emocionálním, politickém, senzorickém, sociálním a obsahovém podkladu, což autor přibližuje tak, že média nejsou pouhými nástroji pro předávání informací, ale spíše metaforami, skrze které si konceptualizujeme realitu určitým způsobem. Tyto metafory pro nás okolní svět klasifikují, třídí, rámcují, zvětšují ho či zmenšují. Kvůli tomu nevnímáme svět takový, jaký skutečně je, ale takový, jaký nám ho předkládá náš kódovací systém.

1.2.2 Projevy mediálního bias

Projevy předpojatosti nebo narušení nestrannosti lze rozdělit dle vlastní povahy do několika kategorií. Použit lze například rozdělení dle Bakera (1994), který se ve své publikaci věnuje předpojatosti liberálních médií, ale popisovanou charakteristiku jednotlivých typů bias lze použít univerzálně. Následující charakteristika se někdy mylně uvádí jako typologie mediálního bias, ovšem je třeba si uvědomit, že popisované jednání je spíše praktickou aplikací určitého sklonu nebo předpojatosti média.

Bias by commission

Postup, při kterém jsou publiku prezentovány zejména přešlapy opozice nebo různé předpoklady, podporující kýžený názor či pohled na věc.

Bias by omission

Ignorování faktů, vedoucích ke znevážení nebo vyvrácení sledovaného názoru, případně faktů podporujících opozici.

Bias by story selection

Vzorec zpravodajství, při němž jsou upřednostňovány zprávy, shodující se s určující agendou a zároveň vynechávání zpráv, podporujících protistranu.

Bias by placement

Zařazování zpráv, které dehonestují nebo bagatelizují nechtěné názory.

Bias by the selection of sources

Postup, při kterém se do zpráv zařazuje více zdrojů, upřednostňujících určitý pohled na věc před druhým. Tento druh předpojatosti bývá často identifikovatelný z užívaných frází, jako jsou například "experti věří", "pozorovatelé tvrdí" nebo "většina lidí si myslí."

Bias by spin

Zdůrazňování aspektů té politiky, jejíž agendu chce zpravodajství podpořit. Současně dochází k eliminaci zmínek o aspektech nechtěné politiky. Vysvětlování události z favorizovaného úhlu pohledu a naprostý nedostatek opačného pohledu na věc.

Bias by labeling

Prisuzování určité nálepky (označení) názorovému oponentovi; užívání expresivnějších nálepek pro protistranu; osobám s vyhovujícím názorem je prisuzována role "expertů" nebo "nezávislých pozorovatelů."

Bias by policy endorsement or condemnation

Případ, kdy reportér překračuje hranici prostého předávání zprávy a sděluje veřejnosti tu "správnou" politiku, případně schvaluje a propaguje kritiku současných či minulých politických kroků, s nimiž nesouhlasí.

2 Metodologická část

2.1 Kritická diskurzivní analýza

Kritickou diskurzivní analýzu (CDA) můžeme popsat jako odkrývání implicitních ideologií v textech, v nichž dochází k odhalování skrytých ideologických předpokladů a tím pádem mocenských projevů (Widdowson, 2000). Tento přístup k výzkumu se snaží kriticky analyzovat vztah mezi jazykem, ideologií a společností. Teun Van Dijk (1993) tvrdí, že *"kritická diskurzivní analýza chce odhalit společenské nerovnosti, porozumět jim a odolat jim."* Kořeny CDA můžeme vysledovat v kritické teorii, která je neodmyslitelně spjata s tzv. Frankfurtskou školou sociálního výzkumu. Kritická teorie je definována jako výzkumný přístup, který má v základu kritický postoj vůči společnosti (Langer, 1998), ale je ji možné definovat i konkrétněji, jako kteroukoli teorii, zabývající se kritikou ideologie a účinků její dominance (Fairclough, 1995).

Fairclough (2003) kritickou diskurzivní analýzou myslí analýzu diskurzu, která je zaměřená na systematické zkoumání často velmi neprůhledných vztahů kauzality a předurčení mezi diskurzivními praktikami, událostmi a texty na jedné straně a širšími společenskými a kulturními strukturami, vztahy a procesy na straně druhé. Přitom se snaží vyšetřit, jakým způsobem tyto praktiky, události nebo texty vznikají a jak jsou ideologicky formovány mocenskými vazbami a dále pak zkoumají, do jaké míry je zmíněná neprůhlednost těchto vztahů mezi diskurzem a společností samotným faktorem, zajišťujícím moc a hegemonii dané ideologie.

Fairclough současně tvrdí, že nic takového, jako "objektivní" analýza textu, neexistuje, pokud takovou analýzou myslíme postup, který jednoduše popisuje to, co je "v textu", aniž by byl "ovlivněn subjektivitou" analytika. Naše schopnost skutečného poznání toho, co je "uvnitř" textu, je totiž nevyhnutelně omezená a tedy jen částečná. Otázky, které si v rámci analýzy klademe, pocházejí nutně z konkrétních motivací, které cíl analýzy přesahují (tamtéž).

Wodaková a Meyer (2009) uvádí, že v šedesátých a raných sedmdesátých letech 20. století začaly vznikat nové, úzce související humanitní disciplíny a společenské vědy. Navzdory rozdílnému pozadí jednotlivých disciplín a obrovské diverzitě metod a předmětů zkoumání, některé části nových oblastí/paradigmat/lingvistických podoborů sémiotiky, pragmatiky, psycho a sociolingvistiky, etnografie mluvení (komunikace), konverzační analýzy a diskurzivních studií pracují s diskurzem a sdílí přinejmenším sedm společných dimenzí:

- zájem o vlastnosti "přirozeně se objevujícího jazyka, užívaného jeho reálnými uživateli (namísto studování abstraktních jazykových systémů a vymyšlených příkladů)

- pozornost zaměřená spíše na velké jednotky než na izolovaná slova a věty a tím pádem nové základní jednotky analýzy: texty, diskurzy, konverzace, řečové akty nebo komunikační události

- rozšíření lingvistiky z větné gramatiky ke studiu akce a interakce

- rozšíření zájmu na nonverbální (sémiotické, multimodální, vizuální) aspekty interakce a komunikace: gesta, obrázky, film, internet a multimédia

- zaměření na dynamické (socio)kognitivní nebo interakční pohyby a strategie

- studium funkcí (společenských, kulturních, situativních a kognitivních) kontextů užití jazyka

- analýza velkého množství fenoménů textové gramatiky a jazykového užití: koherence, anafory, témata, makrostruktury, řečové akty, interakce, turn-taking (střídání replik), znamení, zdvořilost, argumentace, rétorika, mentální modely a mnoho dalších textuálních a diskurzivních aspektů

Významná odlišnost mezi diskurzivní analýzou a kritickou diskurzivní analýzou tkví v konstitutivním, interdisciplinárním přístupu CDA, který je orientován přímo na problém. CDA se proto nezaměřuje na vyšetřování lingvistické jednotky sama o sobě, ale na studium sociálních fenoménů, které jsou nezbytně komplexní a proto vyžadují multidisciplinární a

multimetodický přístup. Předměty vyšetřování se nemusí týkat negativních nebo obzvláště "vážných" společenských či politických událostí - to je časté nepochopení cílů CDA, kdy dochází k chybnému vyložení slova "kritická", které zde samozřejmě neznamená "kritiku" nebo "negativum" v běžném slova smyslu.

V této souvislosti považuji za vhodné stručně pojednat o samotné "**kritičnosti**" v rámci CDA. Definice kritického myšlení se v různých vědních disciplínách i v diskurzivní analýze objevuje celá řada a mnohdy se značně liší. Člověk pak může nabýt dojmu, že kritická diskurzivní analýza probíhá ve zcela chaotických podmínkách. Ve skutečnosti se ale jedná o přesné popisy jednoho konceptu, které se vzájemně nevylučují. Pro názornost uvádím několik příkladů. Scriven a Paul (1987) tvrdí, že kritické myšlení je intelektuálně disciplinovaný proces aktivní a obratné konceptualizace, aplikace, analýzy, syntézy a/nebo hodnocení informací, sesbíraných nebo vytvořených pozorováním, prožitkem, reflexí, zdůvodňováním nebo komunikací, sloužící jako vodítko k víře a jednání. Podle Hatcherera a Spencera (2006) se jedná o myšlení, které se pokouší dojít k úsudku po poctivém zhodnocení alternativ s ohledem na dostupné důkazy a argumenty.

Jednu z nejuplnějších definic poskytuje E. Glaser, který tvrdí, že schopnost kritického myšlení zahrnuje tři věci: 1) přístupnost k uvážlivému zhodnocení problémů a témat, které se vyskytují v rámci něčích zkušeností, (2) znalost metod logického dotazování a zdůvodňování a 3) určitou zkušenost v aplikaci těchto metod (Glaser, 1941). Kritické myšlení vyžaduje setrvalé úsilí ve zkoumání jakékoli domněnky nebo předpokládané formy vědění ve světle důkazů, které tyto domněnky podporují a závěrů, ke kterým vedou. Dále obecně vyžaduje schopnost rozpoznat problémy a najít praktické prostředky pro jejich řešení, shromáždit a utřídit relevantní informace, poznat nevyřčené předpoklady a hodnoty, pochopit a používat jazyk s přesností a jasností, interpretovat data, posoudit důkazy a zhodnotit argumenty, rozpoznat existenci (či neexistenci) logických vztahů mezi jednotlivými výroky, vyvozovat oprávněné závěry a zobecnění, podrobovat tyto závěry a zobecnění zkoušce, rekonstruovat vzorce myšlení na základě širší zkušenosti a předkládat přesné úsudky o konkrétních věcech a kvalitách v každodenním životě.

Každý z nás ve své přirozenosti přemýšlí. Ovšem velká část našeho myšlení je ovlivněná, zkreslená, částečná, neinformovaná nebo přímo předpojatá. Kritické myšlení je potom takový způsob myšlení (o jakémkoli předmětu, obsahu nebo problému), při kterém myslící osoba zlepšuje kvalitu svého myšlení tím, že obratně přejímá struktury vlastního

myšlení a vystavuje je intelektuálním standardům (Paul a Elderová, 2008). Kultivovaný analytik s kritickým myšlením by tak měl splňovat následující :

- vznáší zásadní otázky problému, které jasně a precizně formuluje;
- shromažďuje a posuzuje relevantní informace, používá abstraktní ideje k jejich efektivní interpretaci, vyvozuje dobře zdůvodněné závěry a řešení a podrobuje je testování na základě relevantních kritérií a standardů;
- přemýšlí s otevřenou myslí v mezích alternativních myšlenkových systémů, v případě potřeby rozpoznává a posuzuje předpoklady, implikace a praktické konsekvence; a
- efektivně komunikuje s ostatními za účelem vypracování řešení složitých problémů.

Důležitým aspektem kritického myšlení je fakt, že se může měnit na základě určitých motivací, které ho provázejí. Je-li kritické myšlení vedeno sobeckými motivy, často je manifestováno v umné manipulaci názorů ve prospěch mluvčího nebo jím zamýšlené skupiny. Jako takové bude myšlení intelektuálně chybné, bez ohledu na to, jak úspěšné může z pragmatického hlediska být. Je-li kritické myšlení ukotveno ve spravedlivé mysli a intelektuální integritě, pak typicky vykazuje vyšší intelektuální úroveň, ačkoli bývá předmětem obvinění z "idealismu", a to ze strany těch, jejichž zvykem je právě sobecké užívání kritického myšlení (Scriven a Paul, 1987).

Podle Elderové a Paula (2004) světové zpravodajské zdroje neustále zvyšují sofistikovanost mediální logiky (umění "přesvědčit" a manipulovat velké masy lidí), což jim v konstruovaných zprávách a příbězích umožňuje vytvářet jakousi auru objektivity a důvěryhodnosti. K tomu je třeba přidat fakt, že pouze velmi malá skupina lidí je dnes dostatečně zkušená v rozpoznávání předpojatosti (či propagandy), která je ve zpravodajství jejich země šířena. Pouze relativně málo lidí dokáže detekovat jednostranné zobrazování událostí nebo vyhledávat alternativní zdroje informací a názorů pro porovnání s mainstreamovými médii. V současnosti je velká většina lidí ve světě neškolená v kritickém myšlení a tím pádem se ocitá v jakémsi područí zpravodajských médií vlastní země. Tato média (současně s tradičními domněnkami a společenskými zvyklostmi) pak lidem předávají

svůj pohled na aktuální světové dění, říkají jim, které země jsou přátelské a které nepřátelské apod.

2.1.1 Přístupy k CDA

Na následujících několika stránkách je stručně pojednáno o třech základních přístupech k CDA, které lze rozlišovat na základě jejich teoretických východisek a analytických nástrojů.

2.1.1.1 N. Fairclough

Jak již bylo zmíněno výše, Faircloughův přístup ke kritické diskurzivní analýze navazuje na tradici "kritické společenské vědy" - tedy společenské vědy, jejíž motivací je poskytování vědeckého základu pro kritické zpochybňování společenského života z morálního a politického hlediska, tj. ve věci sociální spravedlnosti a moci (Chouliaraki a Fairclough 1999, Morrow 1994). Proti tomuto přístupu lze postavit hojně využívaný výzkum, jehož cílem je využívat existující formy společenského života efektivněji, aniž by se přitom vzaly do úvahy jakékoli morální či politické otázky. Ani jeden z těchto přístupů není ve své podstatě "objektivní", jelikož oba jsou založeny na konkrétních zájmech a perspektivách, což z nich ovšem zároveň činí nedokonalé společenské vědy. Znamená to také to, že u jednotlivých výzkumů není význam a dopad na společnost transparentní - společenský výzkum může podle Fairclougha produkovat výstupy, značně vzdálené od původního záměru či představy. Fairclough tvrdí, že diskurz je společenskou praxí a že vztah mezi ním a jazykem je dialektický - věří, že náš jazyk, který formuje naše společenské identity, interakce, znalostní systémy a přesvědčení, je těmito aspekty zpětně formován také.

Z Faircloughova úhlu pohledu je CDA metodou pro zkoumání společenských a kulturních modifikací, které je možné použít v protestu proti moci a kontrole jedné elitní skupiny nad jinými lidmi. Hlavním cílem tohoto přístupu je pomáhat napravovat rozsáhlou nedbalost ve vztahu k významu jazyka ve vytváření, udržování a změně společenských vazeb moci. Tento cíl je jakousi prvotní teoretickou částí Faircloughova přístupu. Tím druhým cílem, který lze považovat za praktický aspekt tohoto pojetí, je zvyšování povědomí o tom, jak dokáže jazyk ovlivňovat dominantní postavení jedné skupiny lidí nad druhou.

Fairclough (1995) hovoří o *třídímenzionální* struktuře diskurzivní analýzy:

•*Deskripce* je stadiem, zabývajícím se formálními náležitostmi textu či promluvy, v němž analytik popisuje žánr, typ, kategorii či kvalitu diskurzu a ukazuje podobu dané promluvy.

•*Interpretace* se zabývá vztahem mezi textem a interakcí, a to nahlížením textu jako produktu procesu produkce a jako zdrojem v procesu interpretace. Identifikuje a interpretuje různé aspekty popsaného textu.

•*Explanace* obnáší zkoumání vztahu mezi interakcí a sociálním kontextem, a dále pak sociální determinismus procesů produkce a interpretace a jejich společenských dopadů. Analytikova pozornost je zde zaměřena na vysvětlování, vytváření spojení a porozumění implikací diskurzivní dimenze ve společenské praxi.

Třídímenzionální strukturu Faircloughova přístupu ke kritické diskurzivní analýze ilustruje následující schéma.

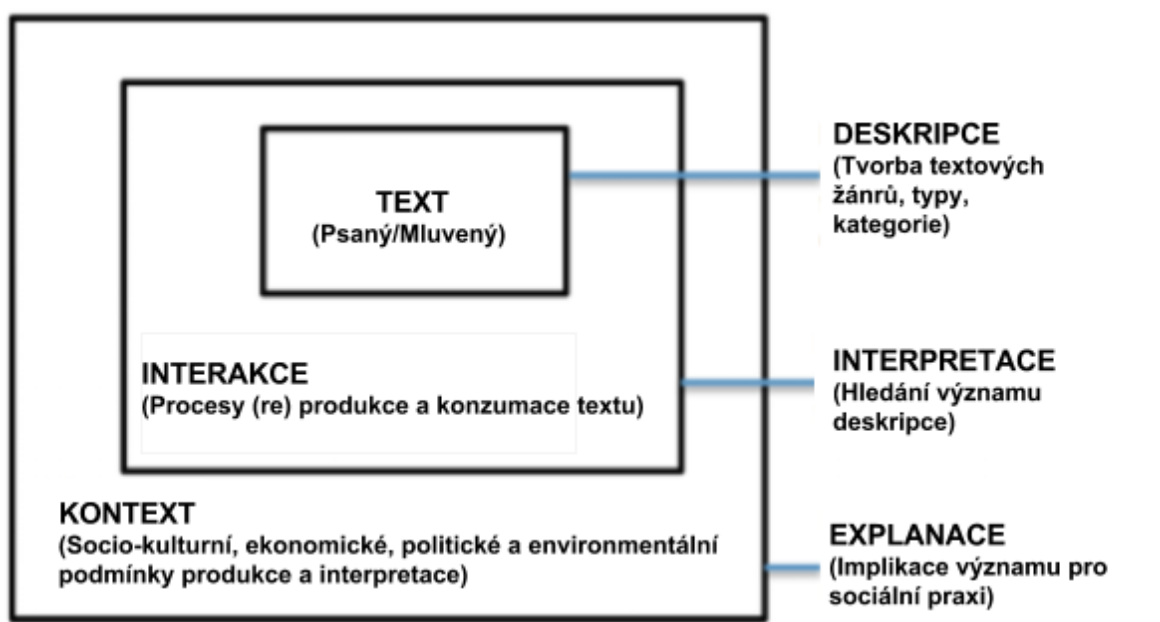

Schéma 1: Třídímenzionální struktura diskurzivní analýzy (dle Fairclougha)

K ideologiím a moci Fairclough přistupuje na základě svých sociolingvistických kořenů. Tvrdí, že mnohé studie sice poukazují na distribuci moci v mezilidských konverzacích a popisují ji v rámci oborových zvyklostí, ale neumí ji vysvětlit. Ve svém přístupu se proto mimo jiné zaměřuje na vysvětlování zjištění, která ukazují na skryté

ideologie a mocenské vztahy. Důraz klade na předpoklady v rámci "common sense" (selského rozumu či společné zkušenosti (Schneiderová, 2015)), přítomného v rozmluvách lidí, kteří si jejich existence obvykle nejsou vědomi. Tyto předpoklady mají velmi ideologickou povahu, úzce spojenou s mocí a existují uvnitř společenských zvyklostí, jejichž povaha závisí na mocenských vztazích, které je kryjí.

Fairclough k moci přistupuje spíše tradičně a věří, že mocenské vztahy jsou asymetrické a nerovné a posilují ty, kteří patří do konkrétní třídy nebo skupiny.

Tvrdí, že jestliže je některý z typů diskurzu v rámci jedné instituce dominantní takovým způsobem, že všechny ostatní typy diskurzu jsou naprosto potlačeny nebo se stanou součástí dominantního diskurzu, pak se nejedná o problém, kterým by diskurz nabýval autokratického rázu. Spíše přestane být vnímán jako přirozený a legitimní. Stejně jako mnozí další odborníci, Fairclough tento fenomén nazývá "naturalizace". Tento koncept je úzce spojen s myšlenkou ideologického "common sense". Naturalizací jsou diskurzivní ideologie měněny právě na ideologický selský rozum. Důsledkem je, že daný typ diskurzu ztrácí svůj ideologický charakter a stává se samotným diskurzem instituce, aniž by na něj bylo nahlíženo jako na diskurz nějaké zvláštní skupiny nebo třídy v rámci této instituce. Fakt, že diskurz ztrácí své ideologické zatížení paradoxně přispívá k základnímu ideologickému efektu - ideologie se šíří maskována, předstírající, že je něčím, čím ve skutečnosti není (Fairclough, 1989). Ideologie je nejefektivnější, když je její působení nejméně viditelné.

2.1.1.2 T. A. Van Dijk

Teun Van Dijk je jedním z hlavních představitelů a průkopníků výzkumu v oblasti CDA. Van Dijk (1993) věří, že mezi sociálními strukturami a diskurzivními strukturami neexistuje žádná přímá vazba a téměř vždy jsou vzájemně propojeny personální a společenskou percepcí (vnímáním). I přesto, že Van Dijk klade velký důraz na vnímání, kvůli jazykové povaze diskurzu tvrdí, že CDA musí stavět na obou typech základů - jazykových i kognitivních. Právě vnímání je podle něj ztraceným článkem kritických lingvistických studií, a proto navrhuje jakýsi trojúhelník, sestávající ze společnosti, vnímání a diskurzu.

Definice kontextu diskurzu tohoto trojúhelníku pak vyžaduje sociální a kognitivní dimenzi. Kontext lze ve skutečnosti rozdělit na dva typy - mikro a makro kontext. Makro kontext odkazuje k historické, kulturní, politické a sociální struktuře, v níž dochází ke

komunikačním událostem, zatímco mikro kontext ukazuje na prvky okamžité situace a interakce, v níž dochází ke komunikačním událostem (Ahmadvand, 2009).

Pro praxi kritické diskurzivní analýzy Van Dijk navrhuje praktické postupy a pokyny a tvrdí, že nestaví na žádné speciální škole nebo přístupu. Místo toho na CDA nahlíží jako na odvětví diskurzivní analýzy a z toho důvodu výzkumníkům navrhuje interdisciplinární, eklektický přístup, při kterém jsou vybírány různá zjištění jiných kultur, zemí a humanitních disciplín. Na základě tohoto interdisciplinárního přístupu označuje svoji metodologii jako *“sociokognitivní diskurzivní analýzu”* a tvrdí, že navzdory své nechuti k nálepkování tuto nálepkou používá pro zdůraznění toho, jak moc je poznání důležitou součástí CDA, komunikace a interakce. To ovšem neznamená, že by se hranice CDA měly omezit pouze na kognitivní a sociální analýzu. Kvůli reálným světovým problémům, jejich složitosti a lidským potřebám by se mělo k CDA přistupovat také z hlediska historického, kulturního, socioekonomického, filozofického, logického a neurologického (Van Dijk, 1993).

Van Dijkův pohled na kritickou analýzu se od ostatních analytiků značně liší. Domnívá se, že analytici musí zaujmout v kritické diskurzivní analýze jasnou sociopolitickou pozici a musí vysvětlit svá stanoviska, principy a cíle. Tvrdí, že analýza je ve všech svých částech politická a jejich kritičnost bude přirozeně obsahovat politickou kritiku těch, kteří jsou zodpovědní za reprodukci nadvlády a společenských nerovností; těch, kteří jsou u moci; těch, kteří způsobují sociální nerovnost a bezpráví, pokračují v nich nebo je legitimizují. Základním cílem kritických diskurzivních analytiků musí být pomoc deprivované části společnosti a analýza se musí věnovat problémům, které ohrožují životy těchto lidí a nezanedbatelným problémům, souvisejícím s diskurzivními strukturami. Kritika diskurzivních analytiků by neměla být dočasná a osobní. Jinými slovy, CDA by měla překročit současné podmínky a pokusit se studovat kořeny fundamentálních společenských problémů. Velká část Van Dijkovy analytické práce se týká předsudků a rasismu, které zapadají do jeho představy o vhodných výzkumných materiálech.

2.1.1.3 R. Wodak

Ruth Wodaková pro své studie CDA volí převážně sociologický model. Tento model je založen na Bernsteinovské sociolingvistické tradici a Frankfurtské škole, zejména pak na Habermasově přístupu. *“Kritická teorie”* byla v pojetí Frankfurtské školy založena na známé eseji Maxe Horkheimera z roku 1937, která tvrdila, že sociální teorie by měla být zaměřena

na kritizování a obměňování společnosti jako celku, narozdíl od tradiční teorie, orientované pouze na její porozumění nebo vysvětlení (Wodaková, Meyer, 2009).

Wodaková (2001) předkládá několik aspektů historického přístupu k CDA. Jedná se o následující:

1. Tento přístup je interdisciplinární. Tak jako jiní lingvisté, i Wodaková uznává složitost vztahu mezi jazykem a společností. Z toho důvodu věří, že kritická diskurzivní analýza je interdisciplinární už svou povahou.
2. Tuto interdisciplinární povahu nelze nahlížet jako teorii i praxi zároveň. Argumentační teorii a rétoriku kombinuje s Hallidayovou funkční lingvistikou.
3. Tento přístup je orientovaný na problém a nikoli na zdůrazňování některých konkrétních jazykových aspektů.
4. Metodologie a teorie jsou voleny eklekticky.
5. V tomto přístupu se analytik neustále pohybuje mezi teorií a empirií.
6. Do analýzy diskurzu a textu se promítá historický kontext, který je nejdříve potřeba podrobit zkoumání.

V tomto duchu Wodaková zpracovala různé studie, týkající se například institucionálních vztahů a diskurzivních překážek v soudních síních, školách a nemocnicích. Pro svůj výzkum antisemitismu po Druhé světové válce Wodaková se svým týmem přistoupila k historickému pojetí CDA. Nejvýznamnějším prvkem tohoto přístupu je jeho snaha využít veškeré podkladové informace při analýze různých vrstev mluveného i psaného textu (Van Dijk, 1997).

Wodaková věří, že historický přístup k diskurzu považuje psaný a mluvený jazyk za formu společenského chování. Stejně jako Fairclough uznává dialektický vztah mezi diskurzivními akty a zvláštními oblastmi jednání (situace, institucionální pracovní rámec či sociální struktury). Jinými slovy, diskurz jako sociální akt vytváří diskurzivní a nediskurzivní chování a naopak (Wodak, 2001). Wodaková dále rozlišuje mezi diskurzem a textem. Diskurz považuje za komplexní sadu synchronních a koherentních lingvistických jevů, které se projevují v žánru a textu. Text je v návaznosti na tento pohled považován za produkci zmíněných lingvistických jevů.

2.2 Vymezení základních pojmů

Pro úplnost považuji za vhodné uvést stručnou charakteristiku užívaných pojmů. *Nevládními neziskovými organizacemi* jsou myšleny takové právnické osoby, které nový občanský zákoník vymezuje jako korporace (spolky), fundace nebo ústavy, zřizované za účelem nevýdělečným, odlišným od podnikání. Korporace kromě spolků zahrnují dále také odborové organizace (NOZ §3025), organizace zaměstnavatelů (tamtéž) a společenství vlastníků jednotek (NOZ §1204 a další). Společným znakem NNO je snaha o prospěšnost, a to někomu či něčemu jinému než sobě samé. Mezi tzv. *vzájemně prospěšné neziskové organizace* patří často různá sdružení, zřizovaná primárně ku prospěchu svých členů, obvykle v rámci sdílených zájmů. Charakteristickým je pro ně fakt, že finanční a personální složku tvoří sami členové cílové skupiny zamýšlených příjemců. Takovou neziskovou organizací jsou například Anonymní alkoholici, amatérské sportovní kluby, různá obchodní sdružení apod. *Veřejně prospěšné NNO* jsou naopak takové neziskové organizace, jejichž kapitál a personál není tvořen samotnými členy z řad primárně zamýšlených příjemců. Případně je soubor příjemců tak široký, že z produkované veřejně prospěšné činnosti bude těžit velká část společnosti. Jinými slovy, podporovatelé nepřispívají NNO pro vlastní obohacení. Příkladem takových organizací může být například Amnesty International, Lékaři bez hranic, Greenpeace apod. Předmětem činnosti neziskových organizací přitom může být celá řada. Angažují se v kultuře, vzdělávání, zdravotnictví, právu, ekologii, sociálních službách apod.

Česká televize je právnickou osobou, zřizovanou zákonem⁷ tak, jak na to myslí § 122 nového občanského zákoníku. To znamená, že je ustavena speciálním zákonem⁷ stejně jako další česká veřejnoprávní média (Český rozhlas⁸, Česká tisková kancelář). Duální systém, tedy koexistence veřejnoprávních a soukromoprávních vysílacích institucí, je v České republice zaveden zákonem 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Vzhledem k povaze České televize, která se v zákoně explicitně zbavuje odpovědnosti za závazky státu a naopak,⁹ považuji za vhodné blíže rozebrat rozdíl mezi pojmy "státní" a "veřejnoprávní" médium, které se mohou často ne zcela správně zaměňovat¹⁰. Tyto instituty se od sebe jako podkategorie veřejného sektoru liší zejména mírou provázanosti s exekutivou. Státní rozhlas a televize jsou bezprostředně podřízeny státnímu aparátu, vládě, a v zemích s

⁷ Zákon 483/1991 Sb. o České televizi

⁸ Zákony 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu a 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři

⁹ § 1(3) z. 483/1991 Sb.

¹⁰ např. zde http://kultura.zpravy.idnes.cz/diskuse.aspx?iddiskuse=A130318_192620_televize_jaz, http://www.expres.cz/decko-zpravicky-ceska-televize-dmu-/viral.aspx?c=A170605_162801_dx-viral_bk apod.

autoritářským režimem mu jednostranně a bezvýhradně slouží, zatímco u veřejnoprávních rozhlasů a televizí je jejich podřízenost a odpovědnost směřována k občanské veřejnosti a jejím reprezentantům, tj. jejich činnost se řídí nikoli zájmy exekutivy, ale zájmem veřejnosti (Šmíd). Účel veřejné služby vymezený prvním odstavcem §2 zákona o ČT je dále konkretizován v odstavci druhém, který uvádí výčet úkolů, jež by měla Česká televize v rámci výkonu veřejné služby naplňovat. Stejně úkoly jsou potvrzeny také ve Statutu České televize, což je dokument, shrnující poslání a povinnosti televize veřejné služby. Z hlediska zkoumání možných skrytých ideologií či předpojatosti je důležitý zejména první úkol, a sice *“poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů.”*

Vzhledem k povaze této diplomové práce věnuji jeden odstavec otázce nestrannosti veřejnoprávní televize. Česká televize by měla dle svého Kodexu poskytovat nestranné a nezávislé zpravodajství, informace a komentáře (Preambule Kodexu) a v souladu s právním řádem a instituty veřejné kontroly v něm zakotvenými vyvíjet činnost nezávisle, nestranně a neutrálně (čl. 23.1). ČT toto dále rozvíjí tak, že neumožní nikomu mimo její platnou organizační strukturu rozhodovat o zařazení nebo nezařazení určité informace nebo materiálu do programu (23.2.) a v zájmu uchování nestrannosti a neutrality se Česká televize jako instituce musí zdržet zveřejňování vlastních stanovisek k záležitostem veřejného zájmu, vyjma záležitostí dotýkajících se činnosti vymezené jí zákonem a otázek regulace televizního vysílání (23.3). Důležitý je zejména čl. 5.14, který říká, že redaktoři České televize si musí při vystupování ve zpravodajských a aktuálně publicistických pořadech počínat tak, aby divák nemohl rozpoznat, jaký mají názor na věc, o níž informují. ČT zaměstnancům přisuzuje mimořádnou odpovědnost v poskytování prostoru pro svobodnou výměnu názorů, v pomoci zachovávat tradiční hodnoty lidského života, v rozvíjení kulturní identity a přispívání k orientaci ve světě. Z toho důvodu Česká televize vyžaduje od zaměstnanců nejen odbornost, ale také mravní kredit (Preambule Kodexu).

2.3 Použitá metodologie a výběr promluvy

Na základě jednoduché kvantitativní analýzy 114 promluv (Příloha 1) nevládních neziskových organizací ve vysílání České televize v rámci zkoumaných pořadů vyplynulo, že ač si ČT do svých pořadů zvala nevládní neziskové organizace různého typu, některé z nich výrazně převládaly. Vzhledem k turbulentní době let 2015 a 2016 se dalo předpokládat, že nejčastěji diskutovaným tématem bude migrační krize, což se také potvrdilo. Ze zkoumaného

vzorku byla více než pětina vystoupení neziskových organizací na téma přímo se týkající migrace. Nutno podotknout, že množství dalších vystoupení se tohoto problému značně dotýkalo také, ale bez ohledu na tento zjevný přesah byly dané promluvy zařazeny do kategorie, odpovídající více jejich primárnímu tématu. V průběhu sledovaného období se na televizní obrazovce objevili zástupci různých profesních spolků (Asociace malých a středních podniků, Asociace ředitelů základních škol apod.), oficiálních charitativních organizací (Charita ČR), malých občanských sdružení, bojujících za velmi konkrétní zájmy komunitního rozměru (Společnost pacientů s následky po očkování), ale v převážné míře se jednalo o plejádu osob, zastupujících relativně nové, ale také již zavedené neziskové organizace, založené za účelem poskytování různého typu poradenství, právního servisu či vzdělávání, jejichž cílem je mimo jiné integrace uprchlíků do naší společnosti a "*boj proti xenofobii a rasové a národnostní nesnášenlivosti*" (jako je např. Organizace pro pomoc uprchlíkům, Generace21, Sdružení pro integraci a migraci apod.). Vzorek obsahuje pouze ty případy, kdy byl některý ze zástupců konkrétní neziskové organizace pozván do studia České televize, nikoli pak zmínky o neziskových společnostech v promluvách jednotlivých moderátorů/redaktorů nebo situace, kdy byla k debatě či rozhovoru přizvána osoba, jejíž příslušnost k některé z NNO nebyla uvedena i přes její zjevné spojení s takovou organizací (příkladem může být Jan Rovenský, který je při svých návštěvách v ČT někdy uváděn jako zástupce společnosti Greenpeace, popř. Děti země, jindy pouze jako aktivista).

Jako nejčastěji se ve zkoumaném vzorku objevuje think-tank Evropské hodnoty z.s., z jehož vystoupení v České televizi bylo k analýze náhodně vybráno jedno z nich. Evropské hodnoty jsou nevládní neziskovou společností, jejíž působení je velmi často kritizováno pro jednostranně vedenou činnost proti Rusku a jeho údajné propagandě na našem území. V souvislosti s častými návštěvami v České televizi a úzkým napojením této společnosti na organizační složky státu (Evropské hodnoty stojí za zřízením Centra proti terorismu a hybridním hrozbám při Ministerstvu vnitra; různá ministerstva a Úřad vlády také v minulosti několikrát zaslaly na transparentní účet společnosti různě vysoké částky) se činnost Evropských hodnot stává častým předmětem kritiky. Cílem rozboru je zjištění, zda v diskurzu konkrétního televizního pořadu dochází k rekontextualizaci nevládních neziskových organizací. Z tohoto pohledu považuji výběr vzorku za vhodný, jelikož může odhalit nebo vyvrátit skryté ideologické působení České televize v oblasti, která je velmi aktuální. Výsledky mohou případně posloužit jako základ pro širší výzkum, který by se analýzám zpravodajského a publicistického vysílání ČT věnoval systematicky v širším rozsahu.

Van Dijk (2000) tvrdí, že kritická diskurzivní analýza nemá žádný jednotný teoretický rámeček či metodologii a je na ni vhodné nahlížet jako na sdílenou perspektivu, zahrnující celou škálu přístupů. Metoda užití kritické diskurzivní analýzy v této práci přesto vychází volně z Faircloughova třídimenziálního pojetí studia diskurzu (viz str. 35) a snaží se tak popsat a rozklíčovat takové kroky České televize a jejích moderátorů, které mohou ukazovat na jisté skryté ideologie v pozadí tvorby pořadu a s tím související vsazování neziskových organizací do nových kontextů. V prvních dvou částech uvádím popis formální a lingvistické podoby vybraného projevu. Ve třetí části se pak pokouším vysvětlit tuto podobu ve světle širšího sociálního kontextu. Jednotlivé části analyzované promluvy rozebírám za pomoci sémantických a gramatických vztahů, ale také například interpretací použitého lexika, a to s využitím faircloughovského přístupu a některých prvků Hallidayovy systémové funkční gramatiky¹¹, která v diskurzivní analýze, zejména té Faircloughova typu, nachází časté uplatnění¹². V analýze dále hledám prvky intertextuality a dialogicity a veškeré zjištěné poznatky vsazují do širšího společenského kontextu. Intertextualita a žánrová nadvláda jsou dle Fairclougha hlavními ukazateli rekontextualizace¹³.

3 Analytická část

V analytické části přistupuji k samotnému rozboru vybrané promluvy podle principů, nastíněných v předchozí kapitole (třídimenzionální analýza).

11 Forma deskripce gramatiky, která je součástí systémové funkční lingvistiky, tedy sociálně-sémiotického přístupu k jazyku, vyvinutém jazykovědcem M. A. K. Hallidayem.

12 Systémová funkční lingvistika je vhodná pro CDA, protože zdůrazňuje spojení mezi texty a (společenskými) kontexty. SFL je ovšem velmi lingvistická a obsahuje množství specializovaných lingvistických termínů. Mezi SFL a CDA lze najít několik rozdílů. CDA je více transdisciplinární než SFL a snaží se SFL kombinovat s různými sociálními teoriemi.

13 (Určité) žánry jsou důležité pro institucionální strukturu současné společnosti. Institucionální struktura společnosti je složena z věcí, jako je vláda, business, právo, univerzity a média. Tyto prvky jsou propojeny a společně ovládají řízení společnosti. Ty žánry, které jsou s nimi spojeny, se nazývají "vládnoucí žánry" (Fairclough, 2003).

3.1 Deskriptivní část

Události, komentáře. *Situace v uprchlických táborech*. 3. listopadu 2015

Události, komentáře jsou pořadem České televize, který se na svých webových stránkách prezentuje jako analytický pořad zpravodajské redakce, který mapuje aktuální vnitrostátní i zahraniční dění v mnoha různých oblastech, jako jsou např. “*business, kultura, trendy a někdy i sport.*” Formát pořadu lze ale popsat spíše jako komentované či názorové zpravodajství. Přenos je totiž veden jedním až dvěma moderátory, kteří se na daná témata dotazují pozvaných hostů přímo ve studiu nebo telemostem. Takových témat bývá obvykle v hodinovém vysílacím čase 3-6 a jsou navíc doplněna uvozujícími reportážemi a jedním až dvěma zpravodajskými bloky s názvem *Stalo se*. Mnohdy tak dochází k tomu, že pozvaný host dostane pouze velmi malý prostor pro hodnocení řešeného problému a rozhovor pak může působit velmi zkratkovitě, což je částečně i případ zde popisovaného vystoupení Radka Hokovského, ředitele think-tanku Evropské hodnoty.

Předmětná promluva je součástí prvního bloku pořadu *Události, komentáře* ze dne 3. listopadu 2015 a je nazvána “*Situace v uprchlických táborech*”. Předchází jí úvod, ve kterém moderátoři Dolanský a Takáč představují obsah aktuálního vydání pořadu, a reportáž Davida Mířejevského o situaci v uprchlických táborech v Chorvatsku. Daniel Takáč potom navazuje souvisejícím tématem, a sice zaváděním právního servisu pro uprchlíky, zadržené v detenčních táborech v České republice. Vzhledem k tomu, že stejně jako první část, tak i tato, ve které jako hosté vystupují Helena Válková, toho času poslankyně a členka výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny a Ondřej Vala z kanceláře ombudsmanky, poslouží jako výchozí bod pro rozhovor s Radkem Hokovským, považují za vhodné na několika dalších stranách tyto úvodní vstupy popsat a pokusit se zjistit, na jakých ideových základech či postojích moderátor do rozhovoru s Hokovským vstupuje. Znalost postoje moderátora k problematice, řešené před samotnou promluvou zástupce neziskové společnosti, považují za stěžejní, jelikož právě ten může pomoci odkrýt implicitní úmysly, s nimiž si moderátor, resp. redakce, zve do pořadu konkrétní hosty.

Moderátor Takáč zahajuje přenos zprávou o uzavření chorvatského hraničního přechodu Berkasovo/Bapska, přes nějž “*v posledních dvou měsících prošlo na 300 000 uprchlíků.*” Užívání pojmu “*uprchlík*” v kontextu migrační krize bylo mnohokrát veřejně

kritizováno, jelikož tento terminus technicus často neodpovídá skutečnému stavu migrujících osob.¹⁴ Od počátku období, označovaného jako *migrační* či *uprchlická krize*, se ale tento pojem v médiích ujal jako všeobecně přijatelný, zatímco jen zřídka užívaný, byť mnohdy přílehavější termín “*migrant*” jako by působil dehonestujícím dojmem (např. Žantovský, 2015). Po sdělení informace, že *běženci* budou převezeni kvůli klesajícím teplotám do lépe vybaveného (nemocnice, vyhřívané stany) tranzitního tábora ve městě Slavonski Brod na základě nové dohody s Bělehradem uvedl Takáč reportáž zahraničního zpravodaje Davida Miřejovského, který na místě zjišťoval skutečný stav věci. Reportáž představuje tranzitní tábor v dobrém světle jako místo, ve kterém se mohou uprchlíci ohřát a odpočinout si, a kde se jim dostane kvalitní zdravotnické péče. K dispozici je zde i herna pro děti. Miřejovský uvádí, že veškerá nabízená pomoc je zdarma, ovšem každý z příchozích “*se musí podvolit přísnějším pravidlům,*” a sice musí projít osobní prohlídkou, registrací a odběrem otisků prstů. Reportáž se dále zmiňuje o přítomnosti českých dobrovolníků, kteří kromě humanitární pomoci přivezli výtěžek finanční sbírky, a přináší krátké vyjádření člena migrující afghánské rodiny, který dle Miřejovského “*o azyl v Chorvatsku nemá zájem*” a stejně jako většina ostatních míří do Švédska. Z více než 300 000 běženců, kteří od září do listopadu 2015 vstoupili na území Chorvatska, jich tam zůstalo pouze 9.

V následujícím vstupu se Takáč živě spojuje s autorem předchozí reportáže a krátký rozhovor začíná otázkou, “*zda Chorvati uzavřeli hraniční přechod z toho důvodu, že už se k nim další uprchlíci prostě nevejdou,*” a to i přesto, že zhruba o dvě minuty dříve sám jako pravý důvod uvedl klesající teploty vzduchu. Následuje otázka na délku pobytu v tomto táboře, která byla v předchozí reportáži také zodpovězena. Miřejovský zopakoval komentář s pozitivním hodnocením celého tábora se zvláštním důrazem na přítomnost standardní kamenné nemocnice a vyhřívaných stanů. Na Takáčovu otázku ohledně toho, zda si uprchlíci na něco stěžují přišla záporná odpověď, nesoucí se v duchu celé reportáže, a sice že příchozí lidé jsou spokojeni s poskytovanou pomocí a pochvalují si služby různých humanitárních pracovníků (včetně těch českých). V táboře se navíc zdrží pouze několik málo hodin, nutných k registraci a odpočinku, načež pokračují v cestě vlakem přímo do zemí v Schengenském

14 Jako uprchlík se označuje státní příslušník třetí země, jemuž bylo přiznáno právní postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy, a který je oprávněn pobývat na území členského státu. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant (MVČR). Jedná se o osobu, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlast (Úmluva o právním postavení uprchlíků)

prostoru. Následující otázka směřuje k výše zmíněným pravidlům, jimž se musí přicházející migranti podřídit. Moderátora zajímá, jak *“přísný režim”* v táboře panuje. Volba slov, jako *“přísný a striktní režim”* a pozměněná dikce moderátora Takáče zde začíná evokovat určitou snahu získat od reportéra nějakou negativní informaci, případně tendenci upravit dosud kladné vyznění reportáže. Dostává se mu na to odpovědi o *poměrně striktním režimu*, žádajícím si neopouštění vymezených prostor, registraci, odevzdání otisků prstů a detailní osobní prohlídky, s jakými se Mířejovský údajně při svých cestách po Balkáně dosud nesetkal. Jaké povahy tyto striktní prohlídky jsou se již z tohoto vstupu nedozvídáme, protože Daniel Takáč rozhovor ukončuje.

Moderátor následně uvedl související téma nastupujících jednotných pravidel právní pomoci pro cizince ve všech třech českých uprchlických střediscích, na nichž se dohodlo Ministerstvo vnitra se Správou uprchlických zařízení a Českou advokátní komorou. Výsledky jednání o konkrétních termínech, ve kterých budou advokáti do zařízení dojíždět, budou podle informací ČT předány ombudsmance Anně Šabatové, na jejíž popud ke koordinaci nového právního servisu došlo a která se po návštěvě zařízení v Bělé-Jezové vyjádřila takto: *“děti uprchlíků tu žijí hůř než čeští vězni.”* Podmínky jsou prý nedostatečné, uprchlíci nemají dostatek teplého oblečení a v noci je budí policisté. Šabatová tak zaujala vůči fungování českých uprchlických zařízení velmi kritický postoj. Česká televize, resp. redakce pořadu Události, komentáře si k diskusi o této problematice pozvala výše zmíněnou Helenu Válkovou jako zástupce moci zákonodárné (Výbor pro bezpečnost) a Ondřeje Valu za kancelář veřejné ochránkyně práv. Takáč hned v úvodu řekl, že *“musí”* doplnit, že *“pochopitelně zvali i zástupce MVČR, ale nikdo do Událostí, komentářů přijít nechtěl.”* O důvodech odmítnuté účasti lze polemizovat, ale způsob, kterým moderátor absenci zástupců MVČR oznámil, může působit jako přijetí určitého vymezujícího se stanoviska. Válková prezentovala svůj pohled na uprchlická zařízení z osobní zkušenosti po návštěvě Bělé-Jezové, kdy i přes dílčí nedostatky údajně neshledala žádná vážná pochybení a cizinci, podle ní tvořeni asi z poloviny mladými rodinami, nevykazovali žádné známky nevhodného zacházení či agresivity, načež ji moderátor vstoupil do řeči větou: *“No, dobře, tak asi věděli, že přijede na návštěvu poslankyně Parlamentu České republiky,”* na což Válková stručně reagovala (*“Myslíte?”*) a Takáč, zřejmě si vědom článku 5.14 Kodexu, který říká, že redaktoři České televize si musí při vystupování ve zpravodajských a aktuálně publicistických pořadech počínat tak, aby divák nemohl rozpoznat, jaký mají na věc, o níž informují, názor, okamžitě svou poznámku změnil v dotaz (*“Nevím, ptám se.”*). Válková pokračovala tím, že

jediný vážný nedostatek, který v zařízení shledala, byl vlekoucí se proces vyřizování agendy okolo vyhoštění. Moderátor se na to konto ujistoval, zda jde opravdu pouze o administrativní problém a znovu taxativně vyjmenoval všechny prohřešky, jak je popsala Šabatová. Následující debata mezi Ondřejem Valou a Danielem Takáčem přinesla informaci, že fungování zařízení se pravděpodobně zlepšuje. Nicméně na otázku, zda přísné podmínky, které v zařízení panují, nejsou způsobeny pouze *striktním plněním povinností*, dostal moderátor odpověď, že zadržení migranti nespáchali žádný trestný čin a nejsou ve vězení, které má údajně v mnoha ohledech přijatelnější podmínky, než ve kterých jsou cizinci drženi. Nabízející se otázka zákonnosti takového zadržování lidí (pokud nespáchali trestný čin, jak Vala tvrdí, i přesto, že se jedná o zařízení zajišťovacího typu) nebo naopak aspektů nelegální migrace již položena nebyla. Takáč místo toho položil Váلكové čistě spekulativní otázku, přičemž původ obsaženého tvrzení nesdělil (*“Vnitro za to bývá kritizováno”*), a sice zda *“je vládní strategií, že čím hůř, nebo čím si lidé budou myslet, že je hůř v Česku (uprchlíci pochopitelně), tak tím míň sem budou chodit? Je to vládní strategie?”* Váلكová tuto konstrukci odmítla, nicméně přiznala, že takového efektu bylo skutečně dosaženo a ironicky dodala, že autor tak funkčního plánu by zasloužil Nobelovu cenu. Takáč do monologu vstoupil spíše řečnickou otázkou na ironičnost této promluvy, kterou Váلكová potvrdila, čemuž moderátor přitakal s výrazně smířlivým úsměvem. Divák z této krátké výměny slov a gest může poměrně snadno dovodit náhlé názorové souznění obou stran nebo spíše jakési uspokojení ze strany moderátora nad názorovou shodou.

Ačkoli na základě těchto úvodních vstupů nelze s jistotou potvrdit, zda moderátor zaujímá určité konkrétní stanovisko a zřetelně tak vyjadřuje v rozporu s kodexem svůj osobní názor, určité náznaky, že by tomu tak mohlo být, jsou v jednotlivých promluvách velmi patrné. Moderátorova snaha dotazovat se pouze na negativní aspekty uprchlických zařízení, nerozporovat upozornění na možné porušování zákona ze strany vedení detenčních center, často upozorňovat na konkrétní pochybení a další výše zmíněné jednotlivosti mohou jisté předpojatosti nasvědčovat. S tímto zjištěním pracuji dále v třetí části následujícího rozboru samotné promluvy zástupce neziskové společnosti, ve které se pokouším o širší vysvětlení toho, zda a případně jakým způsobem v ČT dochází k rekontextualizaci NNO.

Rozhovor s R. Hokovským

Jak již bylo řečeno výše, zkoumaná promluva je poslední částí širšího bloku, věnovaného kvalitě uprchlických zařízení v Chorvatsku a České republice a také nově zavedené službě

právního servisu pro cizince v těchto zařízeních na našem území. Bezprostředně jí předchází rozhovor s Helenou Válkovou a Ondřejem Valou, na nějž volně navazuje. Zkoumaná promluva má také podobu rozhovoru a celá trvá 7 minut a 5 sekund. Co se týče zjednodušeného pojetí autorství textu ve smyslu, jak ho chápe Fairclough, potažmo Goffman (1981), autory (původci myšlenek) i animátory (mluvčími) jsou zde sami zúčastnění pánové, tedy moderátor Daniel Takáč a host Radko Hokovský. Problematika autorství ovšem ve své podstatě není tak jednoduchá a obsahuje v sobě prvek skrytých ideologií a objektivitu, přičemž oba tyto koncepty s touto analýzou úzce souvisí. Myšleno je zejména to, že mluvčí daného projevu se může zdát být autorem, ovšem na pozadí sdělovaného obsahu může stát celá skupina jiných osob, případně nějaký politik (Fairclough, 2013) či jiná osoba, jejíž zájmy jsou protěžovány. K tomuto ovšem může docházet i na relativně bezděčné fázi, kdy si autor sám neuvědomuje tendenčnost své promluvy a přijímá ji jaksi automaticky (nevědomý zjevný typ bias). Důvodem takového počínání mohou být různé vlivy, od zaběhnuté editoriální praxe média až po typ použité technologie. K tomuto aspektu se dále dostaneme v explanační části rozboru. Z praktických důvodů jsou zde za autory považováni výše zmínění mluvčí. Rozhovor nemá jasně vymezenou strukturu, ale dá se rozdělit do třech částí, kdy moderátor nejprve zjišťuje, jak fungují různá zařízení v zahraničí, následuje exkurz do fungování vyhošťovací politiky evropských států a hodnocení postoje Evropské unie, a nakonec návrat ke srovnání podmínek v uprchlických zařízeních České republiky a jiných zemí. Promluva výrazně převažuje na straně hosta. Moderátor se dotazuje poměrně stručně, případně do rozhovoru vkládá kratší poznámky, které je ovšem z hlediska zkoumané rekontextualizace nutné zhodnotit.

První otázku moderátor směřuje k fungování uprchlických zařízení v zahraničí a dožaduje se srovnání podmínek na Balkáně, v Německu a Rakousku. Zároveň svému hostu dává na výběr výčet možných odpovědí „*Jak jsou uprchlíci zařizováni? Podobně, stejně, odlišně?*” Ten se poměrně rozsáhle pouští do výkladu o rozdílnosti zařízení dle jejich účelu a popisuje, jak který funguje. Nejprve uvádí, že v evropských podmínkách jsou uprchlická zařízení stavěná na mnohem menší počty přicházejících cizinců, než např. na Blízkém východě a následně pokračuje ve vyjmenovávání jednotlivých typů zařízení s poukazem na jejich mnohdy nouzový charakter. K žádnému srovnání tedy nedospěl a pokračoval popisem zařízení typu Bělá-Jezová, které plní detenční účel: “*to je typ vlastně úplně odlišný od těch které jsem zmínil, to je detenční zařízení pro lidi, kterým, kteří v zásadě dostali to rozhodnutí o vyhoštění. Tam je ta detence. To znamená omezení na svobodě, zajištění těch lidí. V těch*

ostatních verzích tohle nutně není, i když právě i v tom přijímacím zařízení tam jsou ti lidé také, dokud se nezaregistrují a nesplní všechny ty právní podmínky, tak jsou tak také vlastně drženi.” Ve chvíli, kdy se chystal přejít ke srovnání zmíněných zařízení (“*No a když bychom srovnali ty standardní*”), byl přerušen moderátorem, který opět připomněl údajné přísné podmínky v chorvatském táboře: “*To jsme slyšeli v té reportáži. Omezení pohybu, velmi striktní podmínky, například v tom Chorvatsku,*” a k této nepřiliš související poznámce přidal vlastní předpoklad “*tak tady se asi moc neodlišujeme tedy.*” Po vyjasnění, že v detenčních zařízeních se zadržují osoby, které svým chováním porušily zákon nebo jiná podobně závazná pravidla, se moderátor opět ujistoval, zda jsou namíste zmíněná striktní opatření (“*Takže je to namíste. Ostraha, dráty a tak dále, to je v pořádku?*”). Na to se mu dostalo odpovědi, že se jedná o standardní zajištění, byť by se zde mělo diskutovat o zvolnění podmínek pro specifické skupiny lidí (děti, těhotné ženy apod.). Moderátor, který od svého hosta už potřeby nezískal požadované srovnání, požádal o komparaci cizích a domácích uprchlických zařízení znovu a tentokrát přidal další údajný argument kritiky, a sice, že jsou “*cizí ženy a muži ubytováni v jedné místnosti*”. Hokovský srovnání opět nenabízí, ale začíná připouštět, že například zařízení detenčního typu v Německu začínají mít tendenci aplikovat “*liberálnější, otevřenější přístup, že vlastně i lidé, kteří dostali rozhodnutí o vyhoštění, tak třeba nejsou zadrženi hnedka v té první fázi*”. Okamžitě dodává, že tento přístup má za následek tisíce lidí, potulujících se po Evropě, protože nikdo reálně nevymáhá rozhodnutí o jejich vyhoštění. Takáč se na to konto ujistuje “*Tady se čeká, že ten člověk dobrovolně odjede? On ho nikdo neveme a neodveze ho někam?*” a následuje další předpoklad: “*O kterém tušíme, že nefunguje ta dobrovolnost asi tedy, když říkáte, že se tady potuluje spousta lidí*”. Hokovský přitakává a hovoří dále o principu dobrovolnosti, na jehož základě by měli vyhoštění cizinci opouštět evropské území. Moderátor obratem doplňuje otázku o další předpoklad “*No, dobře, a co s tím bude Evropa dělat? Tak stojí a kouká a čeká.*” Takáče dále zajímá, kam se mají vyhoštění cizinci vracet, ale hosta nenechá odpovědět a pokračuje dalším vlastním hodnocením a odkazuje se na případy, kdy migranti lžou o svém původu (“*Už je tady spousta lidí, kteří nemají doklady, říkají že jsou ze Sýrie, to je dnes moderní říkat že já jsem ze Sýrie, protože tam je válka, ale třeba vůbec nejsou. I takové případy už byly popsány v médiích.*”). Hokovskému opět nedá prostor pro reakci a pokračuje otázkou, zda má Evropská unie na stav, který právě sám popsal, nějaké řešení. Hokovský vyhýbavě odpovídá, že současné řešení “*není bez problémů*” a hlavní problém vidí v nejednotnosti přístupu jednotlivých členských států EU. V závěru rozhovoru pak na jakési vyhýbavé srovnání uprchlických zařízení přece jen došlo, když Hokovský odmítl učinit závěry, že by se Česká

republika nějak vymykala současné běžné praxi v Evropě, protože např. organizace Amnesty International odhalila i v Rakouských detenčních zařízeních *“nedůstojné podmínky”*.

3.2 Interpretační část

V interpretační části analýzy se věnuji bližšímu hodnocení intertextuality, používání různých typů předpokladů a dalších prvků, které jsou ve faircloughovském pojetí kritické analýzy považovány za ukazatele rekontextualizace nebo skrytých ideologií. Intertextuální povahu zkoumané promluvy můžeme začít poznávat tím, že stanovíme, které další texty či hlasy (viz str. 19) jsou potenciálně relevantní a potenciálně zahrnuté v textu. Musíme se ale ptát nejen na to, které texty a hlasy jsou zahrnuty, ale také na to, které zahrnuty nejsou a případně posoudit, zda má nezahrnutí takových textů význam či nikoli. Intertextualita je totiž ve své podstatě velmi selektivní v tom, co je a co není zahrnuto.

Rozhovor navazuje na předchozí blok, složený z reportáže a rozhovoru s H. Válkovou a O. Valou, z jehož poznatků moderátor vychází a proto je často čerpáno ze slov D. Miřejovského, autora reportáže (*To jsme slyšeli v té reportáži, omezení pohybu, velmi striktní podmínky* apod.), ale i z dalších zdrojů. Mezi tyto zdroje intertextuality patří např. Ministerstvo zahraničí, ČAK a Správa uprchlických zařízení, na výsledek jejichž jednání se moderátor přímo odkazuje (*zástupci Ministerstva vnitra se natom dnes dohodli s Českou advokátní komorou* apod.). Další promluvou, jejíž znaky jsou v tomto pořadu zmiňovány, je blíže nespecifikované vyjádření veřejné ochránkyně práv, Anny Šabatové. V promluvě Radka Hokovského příliš intertextuálních prvků nenezneme, dotazovaný stav popisuje z vlastního pohledu a z vnějších textů, na něž poukazuje, můžeme jmenovat vlastně pouze dva - Akční plán EU v oblasti navracení (*“směrnice pro návraty”*) a blíže nespecifikované zjištění neziskové organizace Amnesty International (*“i Amnesty International, lidskoprávní organizace další, například identifikovali během léta i v Rakousku různé typy táborů”*). V promluvě naopak úplně chybí jakákoli zmínka o textu či projevu, který by na uprchlická zařízení zajišťovacího typu (veřejná ochránkyně práv kritizovala právě toto zařízení) pohlížel pozitivně nebo alespoň vyvracel zmiňovanou kritiku. Například výroční zpráva za rok 2014 nebo v době vysílání již dostupné informace Správy uprchlických zařízení, které uváděly, že i přes vzrůstající nápor zadržovaných osob dokázali zajistit vysokou kvalitu služeb (*“Těžišťem práce SUZ je v tomto ohledu poskytnutí ubytování a stravy, o celou další plejádu služeb se*

stará zdravotnický personál i sociální pracovníci. Klienti mají s výjimkou nočního klidu relativně volný pohyb, mohou využívat sportoviště nebo kulturní místnost - TV, knihovna, společenské hry.") ve všech typech zařízení (Výroční zpráva SUZ, 2014, 2015). Moderátor neuvedl ani velmi důrazné odmítnutí kritiky, které v médiích prezentoval ředitel SUZ i samotní zaměstnanci detenčního zařízení Bělá-Jezová (novinky.cz, idnes.cz, 2015). Této věci se několikrát věnovalo také zpravodajství Českého rozhlasu, které tři dny před přenosem zkoumaného pořadu přineslo vyjádření ředitele Správy uprchlických zařízení Koudelného. Ten sice přiznal dílčí nedostatky, ale Šabatovou obvinil ze šíření lživých informací, které čerpala zřejmě pouze z tvrzení cizinců, aniž by si je sama ověřila (Český rozhlas, 2015). Zaměstnanci vyjádřili prostřednictvím A. Černé, která v zařízení pracuje přes 10 let, že se výroky ombudsmanky cítí být uraženi. Neuvedení takových informací ze strany České televize (resp. nepřizvání protistrany do studia) je možné vykládat jako snahu o upřednostňování určitého dominantního diskurzu, obsahujícího pouze promluvy, negativně se vymezující proti fungování detenčního zařízení. Může se tak jednat o selektivní volbu zdrojů, která je jedním z hlavních typů bias.

Při hodnocení intertextuální složky promluvy je třeba vzít v potaz fakt, že intertextualita může být jasně a přímo prisouzena určitým lidem, ale často se jedná spíše o případy, kdy je prisouzení provedeno jen velice vágním způsobem. Z hlediska pátrání po skrytých ideologiích je vágní prisuzování obzvláště důležité, jelikož je pro publikum (čtenáře, posluchače) mnohem náročnější na rozklíčování, než prisuzování specifické. Toho se dá tedy velmi účinně využívat pro různé ideologicky motivované účely. Jednou z takových forem intertextuality, ve které můžeme tento jev sledovat, je nepřímá řeč. Odkazuje-li jeden text či promluva na jiný text, promluvu nebo myšlenku nějaké osoby, znamená to, že tyto dva texty, resp. hlasy (a tím pádem také dvě perspektivy, dva zájmy, dva pohledy apod.) vstupují do vzájemného dialogického vztahu. Moderátor Takáč učinil takových zmínek v průběhu rozhovoru hned několik, např. *“vnitro za to bývá kritizováno; I takové případy už byly popsány v médiích”* apod. Těmto vyjádřením se jen obtížně prisuzuje nějaký skrytý záměr bez dalšího zkoumání obdobných případů, objevujících se v textu, které poskytne ucelenější pohled na hodnoty, které jsou v rámci promluvy uplatňovány. Ovšem můžeme zde vyslovit předpoklad, že tento nepřisouzený výrok dává tušit v kontextu naznačené kritiky Ministerstva vnitra z úvodu pořadu jakýsi zatím nepřiliš jasně vymezený hodnotový rámeček, v jehož mantinelech se moderátor pohybuje.

Kromě intertextuality je vhodné zaměřit pozornost na příbuznou problematiku, a sice různé typy předpokladů a hodnocení, jež jsou v textu či promluvě vyjadřovány. Předpoklady jsou intertextualitě velmi podobné, ale přesto se tyto dva koncepty liší. Hlavním rozdílem je fakt, že předpoklady jsou výroky obvykle nepřisouzené, příp. nepřisouditelné konkrétním textům. Zároveň mají vágnější podobu. Jedná se vlastně o jeden z příkladů obecnějšího konceptu tzv. implicitnosti¹⁵ (Fairclough, 2003). V zásadě lze definici předpokladů shrnout tak, že to, co je v textu řečeno, je řečeno na pozadí toho, co řečeno není, ale považuje se za dané. Oba koncepty (intertextualita i předpoklady) jsou přitom výroky, kterými autor vyjadřuje to, co bylo napsáno nebo řečeno jinými lidmi. Tyto výroky přitom mohou být nepravdivé, a to záměrně nebo nechtěně. Z tohoto pohledu se v předmětném rozhovoru moderátor takových předpokladů velmi výrazně dopouští na několika místech. V první třetině rozhovoru vstoupí moderátor do řeči svému hostovi s poznámkou *"To jsme slyšeli v té reportáži. Omezení pohybu, velmi striktní podmínky, například v tom Chorvatsku, tak tady se asi moc neodlišujeme, tedy."* Žádná z částí Hokovského předchozí výpovědi přitom neposkytuje takové informace, které by mohly vést k předpokladu, že se povaha uprchlického zařízení na českém území neliší od chorvatského, jak zde Takáč uvádí. Hokovský navazoval na svou první odpověď, ve které popisoval různé druhy uprchlických zařízení. Když se ve svém projevu dostal k zařízením detenčního typu (*"To o čem tady byla řeč, Bělá-Jezová, to je typ vlastně úplně odlišný od těch které jsem zmínil, to je detenční zařízení pro lidi, kterým, kteří v zásadě dostali to rozhodnutí o vyhoštění. Tam je ta detence."*), moderátor ho přerušil svým komentářem. Takáč tady pronáší svůj předpoklad bez jakéhokoli relevantního vodítka k takovému úsudku, ale hlavně srovnává dva typy uprchlických zařízení (tranzitní x detenční), které jeho host několik málo sekund předtím označil za "zcela odlišné" (*"...musíme přidat čtvrtou a to jsou vlastně ty dnešní tranzitní zóny, kdy vlastně ti lidé procházejí nebo potřebují někde přečkat noc, nějaké období..."*), *To o čem tady byla řeč, "Bělá-Jezová, to je typ vlastně úplně odlišný od těch které jsem zmínil..."*). V tomto případě se jedná o tzv. explicitní hodnotový předpoklad, kdy autor (moderátor) předpokládá jakýsi stav věci, aniž by k tomu zároveň postavil relevantní východiska. Naproti tomu implicitní hodnotové předpoklady někdy bývají určitým způsobem spuštěny (užitím nějakého konkrétního slova či fráze), jindy spuštěny být nemusí. V druhém případě potřebujeme znát hodnotový systém celého textu

15 Veškeré společenské interakce jsou závislé na společných základech sdílených významů, které jsou všeobecně vnímané jako samozřejmé. Moc ovlivňovat tyto společné základy je součástí společenské moci dominantních skupin. Z toho důvodu jsou předpoklady (v obecnějším pojetí implicita) úzce spojeny s ideologií. Rozlišujeme tři hlavní druhy předpokladů: Existenciální předpoklady o tom, co existuje a co neexistuje, propoziční předpoklady o tom, co je, bude nebo může být a hodnotové předpoklady o tom, co je dobré nebo žádoucí.

(promluvy), abychom byli schopni posoudit, zda je jeho určitá část nežádoucí či nikoli. S hodnotovým systémem jako takovým přitom nemusíme souhlasit, abychom byli schopni interpretovat hodnotové předpoklady, jichž se text dopouští. Moderátor se po tomto výroku krátce odmlčí a čeká na odpověď, kterou ovšem hned v zárodku přeruší a rozvíjí předpoklad, který prve započal, takto: *"Protože je tady nějaký problém člověka, který asi v dané chvíli nemá na tom území co dělat"*. Tento krok lze interpretovat různým způsobem, ale vzhledem k tomu, že oba po sobě jdoucí výroky na sebe nenavazují, lze považovat druhý z nich za pokus o návrat k tématu (detenční zařízení a jeho odlišnost). Moderátor si pravděpodobně uvědomil své odchýlení od tématu a tímto způsobem se pokouší vrátit rozhovoru určitý směr. Zmínka o tom, že zadržené osoby se na území státu zdržují nezákonně, totiž ve zkratce shrnuje odpověď Hokovského, byť nenavazuje na předchozí promluvu. Předpoklad tohoto typu, jehož účelem je koherentní sémantické "přemostění" nebo logické propojení dvou částí textu (promluvy), Fairclough (2003) nazývá *"bridging assumption"*. Takové předpoklady pomáhají text strukturovat a dodávat mu na celkové soudržnosti. Nelze jim tedy jednoznačně přisuzovat ideologické pozadí.

V následující části Hokovský potvrdil, že zajištění osob v detenčních táborech či zařízeních je "naprosto standardní", načež si moderátor Takáč opět vyžádal srovnání České republiky se zahraničím, které ovšem doplnil o další intertextualitu (*"ano to je z dalších kritik, cizí ženy a muži v jedné místnosti ubytování"*), přičemž původ takové informace není divákovi znám. Ve stejné otázce pak opět vyslovuje předpoklad *"i když snad už se to tady odstraňuje, jak jsme slyšeli"*. Má tím na mysli ony přísné podmínky, které v táborech panují a jejichž běžný výskyt po celé Evropě byl Hokovským potvrzen v předcházejících odpovědích jako standardní. Odpověď na svůj dotaz ohledně srovnání již tedy částečně dostal, ale přesto do otázky vložil další aspekt přísného režimu, který v tranzitních táborech panuje (sdílení pokojů cizími muži a ženami). Takový výrok můžeme na základě znalosti třibíčího se hodnotového systému promluvy považovat ve faircloughovském pojetí za nežádoucí. Ukazuje totiž na moderátorovu snahu přinutit tázaného k potvrzení nějaké negativní stránky věci. Zde je nutno podotknout, že i přes jasné odlišení typů uprchlických táborů (viz výše) trvá Takáč na svém požadavku uvést jejich srovnání.

Při řešení otázky dobrovolnosti návratů vyhoštěných osob do zemí původu vyplynulo, že evropská návratová politika nefunguje příliš efektivně. Moderátor na daný problém reagoval takto: *"No, dobře, a co s tím bude Evropa dělat? Tak stojí a kouká a čeká."* Ponecháme-li stranou, že jaksi automaticky očekává v této věci nějakou činnost ze strany

Evropy (není jasné, zda má na mysli Evropskou unii nebo jednotlivé evropské státy), zároveň předjímá její aktuální chování ("*stojí, kouká a čeká*"). Vyjadřuje tak osobní pohled na ne/aktivitu blíže nespecifikované instituce. V tomto případě lze uvažovat o možnosti, že z předchozí promluvy Hokovského skutečně můžeme něco podobného dovodit, ovšem přímo to nevyplývá. Na nestandardní konverzační implikaturu, jak ji popisuje Grice a Fairclough, je tento výrok příliš přímočarý. Jedná se tedy spíše o předpoklad, který vzhledem k předchozí výpovědi o nedostatečné aktivitě můžeme považovat za obecný konverzační prvek. Je možné ovšem polemizovat o konotaci takového výroku, která dle mého názoru staví Evropu záměrně do negativního světla, protože podle moderátora nekoná, i když by konat měla.

Jak píše Huckin (1997), lidé se často zdráhají rozporovat výroky, které vypadají, jako by je autor považoval za samozřejmé. Takové situace se mohou odehrávat ve formě persvazivní rétoriky za účelem vzbudit dojem, že to, co říká mocenský činitel, nese větší váhu. V tomto smyslu se moderátor vyjadřuje na konci rozhovoru, kdy se u hosta dožaduje porovnání uprchlických zařízení bez ohledu na jejich typ a mimo jiné říká "*...je na tom Česko opravdu tak výrazně hůř než okolní země Evropské unie?*", čímž naznačuje, že okolní země jsou na tom do jisté míry také špatně, aniž by pro takové sdělení uvedl jakýkoli reálný podklad. Navíc na základě předchozích odpovědí nelze zhodnotit ani stav v České republice jako vyloženě „špatný“ nebo „dobrý“. Ombudsmanka Šabatová tvrdila, jak ji v úvodu pořadu moderátor ocitoval, že děti uprchlíků v táboře Bělá-Jezová „*žijí hůř než čeští vězni*“. O porovnávání se zahraničím či jinými typy uprchlických zařízení nepadla v tomto případě ani zmínka. Moderátor zde tedy opět zaujímá určitou pozici, z které předává informace, evokující nepravdivý stav.

Otázky stylistiky a žánru jsem se již částečně dotkl v první části rozboru. Oba tyto koncepty se v rámci zkoumané promluvy v zásadě nemění, pravděpodobně kvůli krátké stopáži materiálu, protože jisté náznaky změn jsou zde patrné. Ve zpravodajském žánru rozhovoru se objevují prvky, odpovídající spíše komentářům a hodnocením, což je vzhledem k analytické povaze pořadu přijatelné, ovšem nikoli ze strany moderátorů, kteří jsou kodexem vázání nedávat svůj subjektivní názor najevo. Promluva kromě předávání informací působí také dojmem zaujímání určitých subjektivních stanovisek. Kromě samotné rozpravy se v rozhovoru objevují citace jiných textů (kritika detenčního zařízení, výsledky jednání) a vytvářejí tak společně určitý žánrový řetězec, který odráží hodnotovou skladbu celé promluvy. Texty a promluvy hrají důležitou roli ve vytváření sociálních identit lidí. Tento

proces identifikace (Fairclough, 2003) zahrnuje dva aspekty - hodnocení (hodnoty, k nimž se autoři v textu hlásí) a gramatickou modalitu¹⁶, která ukazuje, do jaké míry lidé věří pravdivosti toho, co říkají nebo píšou. Modalitu lze hodnotit na základě užívání modálních sloves a jiných hodnotících výrazů, kterými autor přisuzuje svým výroky různou míru platnosti. Příkladem takového užití může být věta moderátora Takáče, který v jedné z otázek říká *"Tak zase srovnání, Česká republika, i když snad už se to tady odstraňuje, jak jsme slyšeli..."*. Moderátor zde vyjadřuje své přesvědčení, že je potřeba něco odstraňovat, aniž by bral v potaz předchozí odpovědi na své otázky.

Promluva ze strany moderátora obsahuje časté vyjadřování subjektivních předpokladů, které nejsou ze strany hosta rozporovány. Naopak odpovědi na otázky vytvářejí dojem názorového souznění. Vzájemný vztah moderátora a hosta, potažmo České televize a neziskové společnosti, se pokouším dále osvětlit v explanační části analýzy.

3.3 Explanační část

V poslední fázi zasazují zjištěné poznatky do širšího kontextu dané doby a uvádím možné souvislosti .

V době, kdy byl zkoumaný pořad vysílán, tedy začátkem listopadu roku 2015, vrcholila tzv. evropská migrační krize, pro níž se v médiích ujalo označení "uprchlická". Nejvyšší nápor přicházejících migrantů probíhal v září a říjnu a právě náhlá potřeba navýšení ubytovacích kapacit, včetně těch detenčního typu, mohla zapříčinit částečné snížení standardu nebo spíše jeho neměnnost, kterou veřejná ochránkyně práv kritizovala. Ředitel SUZ totiž v Českém rozhlasu poznamenal, že se *"zařízení velmi rychle naplnilo, a tak i když správa řadu doporučení akceptovala už po únorové návštěvě ombudsmanky, k jejich naplnění se dostává až teď"*. Ve společnosti se na popud masové migrace začaly výrazněji organizovat různé sbírky a akce na pomoc migrantům a došlo ke zviditelnění různých neziskových organizací, které se v této oblasti již po různě dlouhou dobu angažovaly. Kromě množství NNO, které se zapojily do humanitární činnosti a dalších aktivit přímo spojených s existenciálními potřebami uprchlíků (Organizace pro pomoc uprchlíkům, ADRA apod.), se začaly v médiích

¹⁶ Halliday modalitu popisuje jako reprezentaci takových voleb jazyka, které leží mezi dvěma polaritami ("ano" a "ne"), čímž pokrývají všechny střední stupně, včetně "různých neurčitých typů", spadajících mezi tyto dvě extrémní kategorické volby (Halliday, 1985).

častěji objevovat zástupci různých analytických spolků a think-tanků, mezi které patří právě i Evropské hodnoty. Tento spolek se prezentuje jako nevládní odborná instituce, jejíž vizí je svobodné, bezpečné a prosperující Česko ve střední Evropě, která je pevnou součástí Západu. Jejich snahou je čelit agresivním režimům, radikalizaci uvnitř společnosti, šíření autoritářských tendencí a extrémistických ideologií včetně islamismu (Evropské hodnoty). Spolek se v průběhu migrační krize začal výrazně orientovat na problematiku uprchlictví a současně velmi aktivně poukazoval na údajnou ruskou/kremelskou propagandu, proti níž se snaží aktivně bojovat. Ostatně tato snaha zdatelně zastihuje ve výčtu úspěchů na webových stránkách další zásluhy, které si Evropské hodnoty připisují. Za tuto velmi jednostranně zacílenou pozornost bývají často kritizovány, a to i z nejvyšších pater politiky a akademické sféry (např. Novinky.cz, 2016). Několikrát také byla zpochybněna či přímo vyvrácena proklamovaná odbornost výstupů think-tanku (např. Lidové noviny, 2016; Holá, 2016). Pro pochopení náznaků skrytých ideologií, které odhalila interpretační fáze průzkumu, je potřeba poznat sociokulturní hodnoty, jež think-tank Evropské hodnoty zastává a porovnat je s možnými zájmy České televize.

Poznat názorové a hodnotové směřování spolku lze zejména z jeho výstupů, které prezentuje na svých webových stránkách, ale také z podpory konkrétních veřejně činných osob, jejichž postoje jsou všeobecně známé. Samotný think-tank své hodnoty a vize popisuje jen velice vágně abstraktními pojmy jako jsou “obhajoba principů liberální demokracie, boj proti autoritářským a extremistickým ideologiím” apod. O nevládních neziskových organizacích uvažují jako o aktivních činitelích v “demokratickém politickém procesu” a tvrdí, že “v české společnosti, která je otrávená politikou a kde politické strany nedostatečně plní roli zprostředkovatele mezi státní mocí a zájmy veřejnosti, nestačí, aby se think-tanky a další nevládní odborné organizace omezovaly jen na suché komentování politiky nebo publikování vědeckých prací”. Tím vlastně propagují tzv. NGOismus, což je termín, který u nás začal v tomto významu používat a jako koncept kritizovat Václav Klaus¹⁷. Evropské hodnoty se vyznačují vytrvalou kritikou Ruské federace a veřejně činných osob, které se proti Rusku nevymezují. Mimo jiné sestavují svůj vlastní seznam “*entit, prezentujících náhled na domácí i mezinárodní scénu, který je zatížený dezinformacemi a vlivovými operacemi Ruské*

17 Neziskovým společnostem vytýká “zaprvé nedostatečnou faktickou obeznámenost v problému a zaměňování částí za celek, vnějších detailů za vnitřní podstatu kolektivní spoléhání na veřejný sektor a přerozdělování veřejných prostředků na cíle, které ovšem určí samy struktury NGO. A konečně zatřetí snahu právě diktovat veřejnému sektoru a obecně veřejnosti, co NGO považuje za ultimativně jediné přípustné obecné blaho, na něž se mají vynakládat prostředky” (Žantovský, 2008).

federace a jejích spoluhráčů”, nazývají ho Kremlin Watch a popisují ho jako strategický program, který má za cíl rozkrývat a čelit jednotlivým nástrojům ruské hybridní války zaměřené proti liberálně-demokratickému systému. Tradičním “nepřítelem” Evropských hodnot je Miloš Zeman, kterého mimo jiné označily za trojského koně Kremlu (Janda, 2016). Lidé, kteří svými názory s think-tankem souzní, spojuje silná averze proti Rusku a jeho údajnému vlivu a mnohdy také otevřené nepřátelství vůči prezidentu Zemanovi. Podle webových stránek Evropských hodnot jsou s tímto spolkem spojeni lidé jako Libor Rouček, Šimon Pánek, Petr Kolář, Tomáš Halík, M. C. Putna a další. Svou podporu či kladné hodnocení, které think-tank dále na svých stránkách prezentuje, vyslovili Věra Jourová, Štefan Füle, Tomáš Prouza, Pavel Svoboda, Pavel Telička, Alexandr Mitrofanov, Ondřej Kundra a další. Tito politici, novináři, úředníci a akademici jsou veřejně známí svým kladným přístupem k Evropské unii a její politice, přístupem “otevřené náruče” vůči migrantům a relativizováním souvisejících hrozeb (Halík, 2014; Výzva proti strachu a lhostejnosti), podporou různých alternativních skupin (Česká televize, 2014), důrazem na dodržování lidských práv a rozšiřování práv menšin (Česká televize, 2015; Aktuálně.cz, 2016). Dlouhodobě se vymezují proti Miloši Zemanovi a těm, kteří ho podporují (Kolář, 2017; Janda, 2016). Mnozí ze zmíněných se také pravidelně aktivně angažují v celé řadě tematických kampaní, iniciativ a petic (Adventní výzva 2015; Nevylučujme se z Evropy! 2012; Vědci proti strachu a lhostejnosti 2015, Ano pro Evropu 2012; Prohlášení solidarity se syrskými civilisty, humanitární koridory 2013; „Jsme Česká republika“ Nechceme být „ani ryba, ani rak“ 2014; Dopis vládě Kocáb, Gabal, Gál, Ruml, Urban 2015; a mnohé další). Český rozhlas uvádí, že práce Evropských hodnot má mezi politiky i řadu fanoušků. Mezi hlavní patří vojenský šéf NATO, generál Petr Pavel, velká část představitelů TOP 09, kteří se navíc často účastní i řady jejich akcí, nebo třeba část sociální demokracie, zejména její liberální křídlo v okolí premiéra Bohuslava Sobotky. Dobré vztahy s vládní ČSSD ale dokládá i fakt, že Jakub Janda byl konzultantem pro otázky bezpečnosti při sestavování vládního auditu národní bezpečnosti. Jedním z výsledků auditu mimo jiné je založení Centra proti terorismu a hybridním hrozbám při ministerstvu vnitra (Český rozhlas, 2017), které bývá často kritizováno a označováno za novodobý cenzurní úřad.

V tomto světle se zdá být hodnotový rámec think-tanku jasně vymezený. Vztah tohoto spolku k České televizi může přiblížit zejména častá kritika četnosti vystoupení zástupců Evropských hodnot v různých pořadech ČT, ale také názorové souznění obou institucí a dokonce finanční propojení. Tato kritika bývá nejčastěji zveřejňována na alternativních

zpravodajských webech, které jsou Evropskými hodnotami označovány za “dezinformační”, “proruské”, “prokremelské”, takže jakýkoli pokus o kritickou analýzu, jež byla uveřejněna na zmíněných webech, je ze strany think tanku znevěhodněn jako “dezinformační kampaň”, popřípadě je odmítnutí mířeno na aspekty, jako jsou ne odbornost či nedostatečná veřejná známost autora. Takovým příkladem může být v nedávné době publikovaná Stížnost na zpravodajství ve vysílání ČT o Ukrajině, která napadala údajně nevyvážené a neobjektivní informování o kyjevských událostech z roku 2014 a následujícím vývoji. V hodnocení této stížnosti, o které R. Břešťan napsal, že “*na textu vedle rozsahu zaujme i systematickosti práce, formální kvalita zpracování i to, jaké penzum času muselo zpracování autorovi či autorům zabrat*” (Břešťan, 2016), Evropské hodnoty napadají “*netransparentnost autorství, která sama o sobě znevěhodňuje samotné dílo.*” Autor hodnocení Roman Máca horlivě brání Českou televizi a ještě před uvedením několika argumentů stížnost odsoudí jako prokremelskou aktivitu a pošlapání instituce. Dále jako možnou motivaci uvádí politický tlak Miloše Zemana a jeho spojenců na umlčení ČT a předjímá, že autor neustoupí ze svého subjektivního pohledu, i kdyby ČT předložila “*sebelepší argumentaci*” (Máca, 2016). Častá účast ve vysílání ČT, kterou Evropské hodnoty uvádějí i ve výroční zprávě za rok 2015 a četná obhajoba ČT jako instituce, která úspěšně čelí náporům ruské propagandy, ukazuje ve spojení s dlouhodobou kritikou tendenčního vysílání a jednostranně zaměřené redakční praxe ČT ve prospěch názorů, které prosazují Evropské hodnoty (např. Parlamentnilisty.cz, 2017; Novinky.cz, 2017 ad.) na prolínání zájmů. Názorový průnik Evropských hodnot s politikou strany TOP 09 můžeme vsadit do kontextu se závěry nedávno zveřejněné Analýzy předvolebního vysílání České televize a Českého rozhlasu Centra pro mediální studia (2017), které říkají, že ve sledovaném období vysílání ČT byla “*zvýhodňována politická strana TOP 09 tím, že promlouvám jejich zástupců bylo trvale a pravidelně přidělováno zřetelně více prostoru, než by odpovídalo reálnému postavení této strany v politickém a společenském životě.*” Takové propojení může ukazovat na úmyslné propagování a zvýhodňování jednoho politického přesvědčení na úkor ostatních.

5 Hlavní závěry a diskuze

V práci, která měla za úkol odhalit možné známky rekontextualizace nevládních neziskových společností ve zpravodajském a publicistickém diskurzu České televize byla nejprve

vymezena teoretická východiska, zahrnující samotnou povahu diskurzu a dále pak jednotlivé koncepty, související s rekontextualizací. Metodologická část představila nejznámější přístupy ke kritickému zkoumání textů a promluv a jednoduchou kvantitativní analýzou byla stanovena promluva k analýze. Zvolený přístup vychází z třídimenzionální kritické diskurzivní analýzy podle Normana Fairclougha, která zkoumání rozděluje na tři části. V první části je daná promluva popsána po formální stránce a jsou uvedeny příklady vzájemné interakce obou účastníků. Interpretační část se snaží o vyložení použitých lingvistických prostředků a dalších prvků a poslední, explanační část zasazuje zjištěné poznatky do širšího společenského a kulturního rámce, čímž se snaží vysvětlit pohnutky pro popsané jevy.

Analýzou zjištěné poznatky ukazují na jisté prvky ve zkoumané promluvě moderátora pořadu Události, komentáře, které nesou známky intertextuální povahy, žánrových změn, vyjímání událostí ze svých přirozených kontextů a jejich vsazování do kontextů nových. Autor (moderátor) na několika místech vsazuje do promluvy své subjektivní předpoklady, dopouští se implicitních hodnocení a jeho vystoupení celkově působí tak, jako by jeho cílem nebylo získat pravdivou výpověď o stavu věci, ale spíše potvrzení svého předem naznačeného názoru. Vycházíme-li z jednoho z klíčových principů CDA, který říká, že to, jak píšeme a co říkáme není nahodilé, ale že jsou naše volby úmyslné, a to ať už vědomě či nevědomě (Sheyholslami, 2001), a spojíme ho s McQuailovo typologií bias (viz str. 19), můžeme v dané promluvě nalézt znaky propagandistické předpojatosti, které jsem již naznačil. Kromě různých implicitních hodnocení se jedná o nepřisouzené hodnotové výroky (*“tady se asi moc neodlišujeme tedy”*), ignorování faktů a trvání na porovnání neporovnatelného (tranzitní vs. detenční tábory) apod. Dalším možným ukazatelem je nepřizvání protistrany k diskusi. Moderátor sice v úvodu uvedl neochotu zástupců MVČR, ovšem ti se stejně v médiích vyjadřovali k tématu spíše zdrženlivě. Naopak vedení SUZ a jeho zaměstnanci se před odvysíláním pořadu nechali několikrát veřejně slyšet, že s hodnocením ombudsmanky nesouhlasí a označili ho za lživé a urážející. Jejich přizvání do diskuze bych v takové situaci považoval za korektní. Evropské hodnoty navíc nejsou jediným neziskovým uskupením, které se danému tématu věnuje. V tomto ohledu v pořadu chybí jakákoli zmínka o důvodu pro přizvání zástupce právě této společnosti. Další věcí je očividné propojení v poslední době prokázaného zvýhodňování politické strany TOP 09 ze strany ČT a oblíbenosti neziskové společnosti Evropské hodnoty u této strany. Existuje-li předpoklad, že obě instituce sdílí podobné nebo stejné názory a hodnoty, může to ukazovat na pravdivost předpojatosti zjištěných jednotlivostí .

Je nutné uvést, že textová analýza je ve své podstatě nevyhnutelně selektivní: v každé analýze si totiž sami volíme určité otázky o společenských událostech a textech a jiné možné otázky vynecháváme. Myšlenkou je zde to, že pro upřednostnění určitých otázek o textech a pro zavržení jiných vždy existují konkrétní motivace (Fairclough, 2003), a proto budou výsledky kritických analýz vždy do určité míry vykazovat subjektivní charakter. Na základě zjištění této samostatné analýzy nelze s jistotou potvrdit, že v České televizi obecně dochází k rekontextualizaci neziskových společností, ovšem můžeme říci, že zkoumaná promluva neklamné znaky rekontextualizace a předpojatosti nese. Otázkou zůstává, zda se podobný scénář opakuje v případě promluv s jinými neziskovými společnostmi. Pro potvrzení zjištěného je zapotřebí detailní kvantitativní obsahová analýza účasti jednotlivých nevládních neziskových společností v České televizi, která by ukázala, které ze společností získávají ve vysílání nejvíce prostoru a zda jejich hodnotový systém koreluje s hodnotami, jež byly zjištěním této práce přisouzeny České televizi a think tanku Evropské hodnoty.

Summary

We live in a time of big polarization of Czech society's opinions, emerging from current domestic and foreign events. This brings a lot of various questions about media and way they inform us about it. News and public affairs programmes are being questioned, there is a massive critique of particular hosts or reporters and politicization of media content. Moreover there is lot of speculation about editorial practices and functioning of media as institutions. Suspicions regarding Czech television are probably the most disturbing, because of public service character of this institution. According to its Code, Statute and even establishing law, Czech television is obliged to give objective, verified, overall well balanced and comprehensive information, which allow free formation of opinions. It is a forum for public debate in which participants may express the broadest possible range of opinions and viewpoints and it provides independent and impartial news, information and commentary. It would be really unpleasant to find out these rules are being violated.

Recently, the so called european migrant crisis has become main topic of media across country. A lot of NGOs is involved in helping on many levels. Some of them were newly founded just for this purpose. Frequency of TV appearances and support of particular public figures began to amplify mistrust in non-governmental organizations. Some journalists

offered explanation in longtime conformity of opinions and values between Czech television (or its employees) and certain NGOs, which leads to disproorted, unbalanced broadcasting, clearly showing acts of ideologies.

These issues establish basis for hypothesis of this thesis:

Recontextualisation of non-governmental organizations occurs in discourse of news and public affairs of Czech television for implicit ideological purposes.

Concern of this thesis is to critically analyse one TV appearance of NGO in Czech television's broadcasting and find out whether host broke some basic principles of objective and well balanced informing. The thesis is divided into three parts - theoretical, methodological and analytical. Critical discourse analysis itself is loosely based on Norman Fairclough's threedimensional approach, consisted of description, interpretation and explanation.

The thesis came up to the conclusion, that respective utterance contains certain aspects of hidden ideologies, showing to recontextualization of NGOs in Czech television's discourse.

Použitá literatura

AHEARN, M., Laura. *Language and Agency*, v Annual Review of Anthropology 30, 2001

AKTUÁLNĚ.CZ. *Kanály Amsterdamu proplul průvod sexuálních menšin. Královnou byla česká eurokomisařka Jourová.* Aktuálně.cz. 2016. Dostupné z [www:
https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pruvod-sexualnich-mensin-v-amsterdamu-podporila-ucasti-i-jo/r~8107cc7c5be011e682470025900fea04/?redirected=1514714133](http://www.aktualne.cz/zahranici/pruvod-sexualnich-mensin-v-amsterdamu-podporila-ucasti-i-jo/r~8107cc7c5be011e682470025900fea04/?redirected=1514714133)

ARCIDIACONO, Francesco; BOVA, Antonio. *Interpersonal Argumentation in Educational and Professional Contexts*, Springer, 2017, str. 217

AUER, Peter. *Context and Contextualization*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Pub. Co. 1995. ISBN 9027258812

BAKER, B., GRAHAM, T., KAMINSKI, S., *How to Identify, Expose & Correct Liberal Media Bias*, Media Research Center, 1994, ISBN 0962734829

BAKHTIN, M. M., *Problems of Dostoevsky's poetics*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1984. ISBN 0-8166-1228-5.

BAKHTIN, M. M., HOLQUIST, Michael. *The dialogic imagination: four essays*. Austin: University of Texas Press, c1981. ISBN 0-292-71527-7

BAKHTIN, M. M. 2010. *Speech Genres and Other Late Essays: A Method for the Human Sciences*. University of Texas Press.029278287X cit. v HARDER, Hans. 2017. A few introductory remarks on Bakhtin and Intertextuality. Martin Luther Universität Halle-Wittenberg. Dostupné z: http://www.scm.uni-halle.de/reporting_list/study_days/sektion1/2303855_2303900/

BATYA, Amir; MAZUZ, Keren. 2015. *Context, Subtext, Intertextuality: A Tool for Editorial Analysis*. Dostupné z: <http://21centurytext.wordpress.com/context-subtext-intertextuality-a-tool-for-editorial-analysis>

BAUMAN, Richard.; BRIGGS, L., Charles. *Poetics and performance as critical perspectives on lan-guage and social life*. Annual Review of Anthropology 19. 59–88. 1990

BENYAHIA, Sarah; GARDNER, Abigail; RAYNER, Philip; WALL, Pete. *Media studies: the essential resource*. Second edition. 2013. ISBN 1136259864

BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-67-6

COLE, L., Nicky, *What Is Discourse: Sociological Definition*. ThoughtCo., 2017, Dostupné z WWW: <https://www.thoughtco.com/discourse-definition-3026070>

ČESKÁ TELEVIZE. *Rozepře mezi katolíky. Halík podpořil Prague Pride, Duka je proti*. ČT. 2015. Dostupné z www: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1560014-rozepre-mezi-katoliky-halik-podporil-prague-pride-duka-je-proti>

ČESKÁ TELEVIZE. *Žižkovskou Kliniku opět obsadili protestující a policisté opět zakročili*. 2014. Dostupné z www: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1560014-rozepre-mezi-katoliky-halik-podporil-prague-pride-duka-je-proti>

ČESKÝ ROZHLAS. *Ideologové, nebo odvážní bojovníci s propagandou? Think tank Evropské hodnoty dráždí politiky*. Český rozhlas. 2017. Dostupné z www: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ideologove-nebo-odvazni-bojovnici-s-propagandou-think-tank-evropske-hodnoty-drazdi-politiky_201701131300_dbernardy

ČESKÝ ROZHLAS. *Ombudsmanka kritizuje podmínky v uprchlickém zařízení v Bělé-Jezové*. 13. 5. 2015. Dostupné z www: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ombudsmanka-kritizuje-podminky-v-uprchlickem-zarizeni-v-bele-jezove_201510131821_jpiroch

DURANTI, Alessandro. *Agency in Language*, v A. Duranti (ed.) *A Companion to Linguistic Anthropology*. Malden, MA: Blackwell, 2004

ELDER, Linda; PAUL, Richard. *How to Detect Media Bias & Propaganda*. The Foundation for Critical Thinking. 2004.

ELDER, Linda; PAUL, Richard. *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools*, Foundation for Critical Thinking Press, 2008

FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge, 2003. ISBN 0203697073.

FAIRCLOUGH, Norman. *Critical Discourse Analysis the Critical Study of Language*. 2. vyd. Hoboken: Taylor and Francis, 2013. ISBN 1317864654.

FAIRCLOUGH, Norman. *Discourse and social change*. Cambridge, MA: Polity Press, 1992. ISBN 0-7456-0674-1.

FAIRCLOUGH, Norman. *Language and power*. Pearson Education, 2001. ISBN 9780582414839.

FETZER, Anita; OISHI, Etsuko. *Context and contexts: parts meet whole?*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2011. ISBN 9027256136.

FOUCAULT, Michel, YOUNG, Robert. *Untying the text: a post-structuralist reader*. Boston: Routledge & Kegan Paul, 1981. ISBN 071000804x.

GLASER, Edward. *An Experiment in the Development of Critical Thinking*, Teacher's College, Columbia University, 1941.

GUNTER, B., *Measuring Bias on Television*, University of Luton Press, 186 s., 1997, ISBN 186020526

HALLIDAY, A. K., Michael. *An introduction to functional grammar*. London: Arnold. 1985, ISBN 0713163658

HARDER, Hans. 2017. *A few introductory remarks on Bakhtin and Intertextuality*. Martin Luther Universität Halle-Wittenberg. Dostupný z WWW: http://www.scm.uni-halle.de/reporting_list/study_days/sektion1/2303855_2303900/

HATCHER, Donald; SPENCER, Anne. *Reasoning and Writing. From Critical Thinking to Composition*. 3. vyd. Boston: American Press. ISBN 978-0-89641-422-8

HOLÁ, E. *Neodborná studie think-tanku Evropské hodnoty*. DeníkReferendum.cz. 2016. Dostupné z www.: <http://denikreferendum.cz/clanek/23609-neodborna-studie-think-tanku-evropske-hodnoty>

CHAN, Jasmine. 2011. *Preserving the Liberal World Order in an Age of Globalization: Representing the People's Republic of China in the American Prestige Press*. Media@LSE, London School of Economics and Political Science.

CHOULIARAKI, L., FAIRCLOUGH, N. (1999) *Discourse in Late Modernity*, Edinburgh: Edinburgh University Press, cit. v FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge, 2003. ISBN 0203697073.

IDNES.CZ. *Přijímat uprchlíky je morální povinnost, míní teolog Tomáš Halík*. 2014. Dostupné z www: https://zpravy.idnes.cz/tomas-halik-o-prijimani-uprchliku-drf/domaci.aspx?c=A141214_144827_domaci_cen

IDNES.CZ. *Špinavé matrace a sandály místo bot. Šabatová kritizuje držení dětí v Bělé*. 13. 10. 2015. Dostupné z www: https://zpravy.idnes.cz/deti-v-bele-jsou-v-horsich-podminkach-nez-vezni-rika-sabatova-p50-/domaci.aspx?c=A151013_100118_domaci_zt

JANDA, Jakub. *Miloš Zeman jedná jako trojský kůň Kremlu*. Respekt. 2016. Dostupné z www: <https://www.respekt.cz/externi-hlasy/milos-zeman-je-trojiskym-konem-kremlu>

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.

KHOSRAVINIK, Majid. *Discourse, identity and legitimacy: self and other in representations of Iran's nuclear programme*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2015. ISBN 9789027268211.

KODEX České televize. Dostupné z www: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct>

KOLÁŘ, Petr. *Zeman se Rusům podbízí a pochybuji o tom, že ho respektují, říká diplomat Kolář*. Český rozhlas. 24. 11. 2017. Dostupné z www: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zeman-rusko-petr-kolar-diplomat_1711241730_rez

KRISTEVA, Julia. 1980. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. New York: Columbia University Press.

LINELL, Per. *Approaching Dialogue Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Pub. Co, 1998. ISBN 9789027285492

LINELL, Per. *What is dialogism - Aspects and elements of a dialogical approach to language, communication and cognition*. Linköping University, 2000.

LINELL, Per. *Rethinking language, mind, and world dialogically interactional and contextual theories of human sense-making*. Charlotte, NC: Information Age Pub, 2009. ISBN 1607521989.

MATHESON, Donald. *Media Discourses: Analysing Media Texts*. Open University Press. 2005. ISBN 0 335 2146

MÁCA, Roman. *Hodnocení stížnosti na zpravodajství České televize o Ukrajině*. Evropské hodnoty. 2016. Dostupné z www: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/06/Analýza-stížnosti-na-zpravodajství-České-televize.pdf>

McGREGOR, T. L. Sue. *Critical Discourse Analysis: A Primer*. Kappa Omicron Nu. 2003. Dostupné z www: <https://www.kon.org/archives/forum/15-1/mcgregorcda.html>

MCQUAIL, Denis. *Media performance: mass communication and the public interest*. Newbury Park, Calif.: Sage Publications, 1992. ISBN 0-8039-8295-X.

MVČR. *Terminologický slovník*. Dostupné z *www*:

<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

NOVINKY.CZ. *ČT pod palbou kritiky z rady, ve volebním studiu nadřžovala Clintonové*.

Novinky.cz. 2017. Dostupné z *www*: <https://www.novinky.cz/domaci/426294-ct-pod-palbou-kritiky-z-rady-ve-volebnim-studiu-nadrzovala-clintonove.html>

NOVINKY.CZ. *Urážíte naši práci. Personál uprchlického zařízení se ohradil proti kritice Šabatové*. 30. 10. 2015..Dostupné z *www*:<https://www.novinky.cz/domaci/384981-urazite-nasi-praci-personal-uprchlickeho-zarizeni-se-ohradil-proti-kritice-od-sabatove.html>

NOVINKY.CZ. *Zeman se tvrdě otřel o Teličku i Evropské hodnoty*. 31.7.2016. Dostupné z *www*: <https://www.novinky.cz/domaci/410685-zeman-se-tvrde-otrel-o-telicku-i-evropske-hodnoty.html>

O'KEEFFE, Anna. *Media and Discourse Analysis*. The Routledge Handbook of Discourse Analysis. London: Routledge. s. 441. 2011

OSN. *Úmluva o právním postavení uprchlíků*. Ženeva: OSN, 1951, 1967

PARK, Sung-Yul, Joseph; BUCHOLTZ, Mary. *Introduction Public transcripts: entextualization and linguistic representation in institutional contexts*. Text & Talk. 29-5, s. 485-502. 2009

PARLAMENTNILISTY.CZ. *Hovadina, propaganda, pohřeb Brežněva. Česká televize je páchnoucí stoka, musí zaplatit. Politici nám toto řekli k tomu, že ČT nadřžovala Clintonové*.

PL. 2017. Dostupné z *www*: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Hovadina-propaganda-pohreb-Brezneva-Ceska-televize-je-pachnouci-stoka-musi-zaplatit-Politici-nam-toto-rekli-k-tomu-ze-CT-nadrzovala-Clintonove-471528>

PÊCHEUX, Michel. *Language, semantics, and ideology*. New York: St. Martin's Press, 1982. ISBN 0-312-46915-2.

POSTMAN, Neil cit. v IRWIN O'NEILL, S., *Digital Media: Human-Technology Connection*, Rowman & Littlefield, s. 31, 2016, ISBN 073918654X

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

SALVATO, L., 2014. *Herausforderungen an den Übersetzer.: Überlegungen zur Theorie und Praxis*, EDUCatt - Ente per il diritto allo studio universitario dell'Università Cattolica, str. 28

SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 9788024628844.

SCRIVEN, Michael; PAUL, Richard. 1987. cit. v *Defining critical thinking*. The Foundation for Critical Thinking. Dostupné z www:
<http://www.criticalthinking.org/pages/defining-critical-thinking/766>

SHEYHOLISLAMI, Jaffer. (2001). *Critical discourse analysis*. Carleton University, Ottawa, ON.

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA. Výroční zpráva. 2014. Dostupné z www: <http://www.suz.cz/kdo-jsme/historie-a-soucasnost/>

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA. Výroční zpráva. 2015. Dostupné z www: <http://www.suz.cz/kdo-jsme/historie-a-soucasnost/>

STALNAKER, Robert. *On the Representation of Context*. Journal of Logic, Language and Information, roč. 7, s. 3-19, 1998

VAN DIJK, T. A., (1993). *Principles of critical discourse analysis*. Discourse and Society, 4, 249-283.

- VAN DIJK, T. A., (2006). *Discourse and manipulation*. Discourse and Society, 17, 359-38
- VICE, Sue. *Introducing Bakhtin*. Manchester: Manchester University Press, Distributed exclusively in the USA by St. Martin's Press, c1997. ISBN 071904328x.
- VYBÍRAL, Zbyněk. *Diskurzivní psychologie versus diskurzivní analýza?*. Československá psychologie, roč. 50, č. 6, 2006
- WIDDOWSON, Henry. *Critical Practices: On Representation and the Interpretation of Text*. v S. Sarangi & Malcolm Coulthard (eds.), Discourse and social life. Harlow: Pearson Education. 2000.
- WODAK, Ruth. *The discourse of historical approach*. v Methods of CDA. (ed.) R. Wodak a M. Meyers. London: Sage Publication, 2001
- WODAK, Ruth; FAIRCLOUGH, Norman. *Recontextualizing European higher education policies: the cases of Austria and Romania*. Critical Discourse Studies. roč. 7, č. 1. 2010
- WODAK, Ruth; MEYER, Michael. *Methods for Critical Discourse Analysis*. SAGE. 2009. ISBN 1446244083
- WODAK, Ruth; RICHARDSON, E., John. *Analysing fascist discourse: European fascism in talk and text*. New York: Routledge, 2012. ISBN 0415899192.
- WU, Jianguo. *Understanding Interdiscursivity: A Pragmatic Model*. Journal of Cambridge Studies. Ročník 6, č. 2-3. 2011
- ŽANTOVSKÝ, Petr. *Co je to uprchlík a migrant*. Český Rozhlas Plus. Říjen 2015. Dostupné z www: http://www.rozhlas.cz/plus/nazory/_zprava/petr-zantovsky-co-je-to-uprchlik-a-migrant--1540514
- ŽANTOVSKÝ, Petr. *Prezident Václav Klaus a "NGOismus"*. Český rozhlas. 2008. Dostupné z www: http://www.rozhlas.cz/prezident08/komentare/_zprava/485096

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce													
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:													
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Tomáš Maxa	Razítko podatelny: <table border="1" style="margin: auto;"><tr><td colspan="3" style="text-align: center;">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td style="text-align: center;">15 -02- 2017</td><td style="text-align: right;">-1-</td></tr><tr><td>Čj:</td><td style="text-align: center;">1011</td><td style="text-align: right;">Příloh:</td></tr><tr><td>Přiděleno:</td><td></td><td></td></tr></table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd			Došlo dne:	15 -02- 2017	-1-	Čj:	1011	Příloh:	Přiděleno:		
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd													
Došlo dne:		15 -02- 2017	-1-										
Čj:		1011	Příloh:										
Přiděleno:													
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2016/2017													
E-mail diplomantky/diplomanta: maxa.tomas@hotmail.cz													
Studijní obor/forma studia: MSNK (7202T012)/kombinovaná													
Předpokládaný název práce v češtině: Rekontextualizace nevládních neziskových organizací v diskurzu zpravodajství a publicistiky České televize													
Předpokládaný název práce v angličtině: Recontextualization of Non-Governmental Organizations in Discourse of Czech Television's News and Public Affairs													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) ZS 2017/2018													
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Téma se věnuje procesu dekontextualizace a rekontextualizace, který zkoumaný jev, tedy nevládní neziskové organizace a jejich působení, přetváří tím, že ho zbavuje jeho přirozeného kontextu a vsazuje ho do kontextu nového - mediálního. Problematika, kterou mimo média vnímáme určitým způsobem, pak nabývá nových významů a mění se její hodnota. S tímto se úzce pojí kritérium objektivitv médií, resp. mediálního bias (zaujatosti), který lze stručně definovat jako selektivní či účelově jednostranné informování. Tematika předpojatosti médií a kontextuality je zpracována v celé řadě publikací a studií (Ruschmann, Kallen, Davenport), zaměřených většinou na zkoumání konkrétních událostí (vojenský konflikt, prezidentské volby apod.). Proměnou významů v mediálním diskurzu se také zabývají různé další práce, ale v mnohem menším rozsahu. Rekontextualizace NNO v diskurzu České televize dosud zpracována nebyla.													
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cílem práce je zjištění, jakých významů nabývají nevládní neziskové organizace v diskurzu zpravodajských a publicistických pořadů České televize. Současným záměrem je odhalení a popsání případné předpojatosti ze strany médií, za účelem vnucení konkrétního mediálního obrazu.													
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod 2. Teoretická část 2.1 Proces rekontextualizace 2.2 Mediální bias 3. Metodologická část 4. Analytická část 4.1 Charakteristika NNO 4.2 Česká televize 4.2 Vlastní řešení problému 4.3 Hlavní zjištění 4.4 Diskuze 6. Závěr													

7. Seznam použité literatury, přílohy

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Analýza rozhovorů se zástupci NNO pozvanými do pořadů Události, komentáře, Máte slovo, 168 hodin a Reportéři ČT v letech 2015 a 2016.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kombinace kvalitativních a kvantitativních metod, obsahová analýza. Práce bude analyzovat prostředky předpojatosti (bias) v promluvách (a obraze) reprezentantů ČT, přičemž stěžejní metodou bude CDA (kritická diskurzivní analýza).

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Blommaert, J., *Discourse. A Critical Introduction*. Cambridge University Press, 299 s., 2005, ISBN 0 521 53531

Autor v publikaci uvádí základní principy zkoumání metod a teorie kritické diskurzivní analýzy (CDA). Mezi hlavní témata patří text a kontext, jazyk a nerovnost, volba a determinace, historie a proces, a ideologie a identita. Jan Blommaert se zaměřuje na způsob, kterým jazyk nabízí kritické pochopení širšího spektra aspektů mocenských vztahů a tvrdí, že CDA by se měla zaměřovat konkrétně na účinky moci.

Batya, A., Mazuz, K., *Context, Subtext, Intertextuality: A Tool for Editorial Analysis*, Dostupné z: <https://21centurytext.wordpress.com/context-subtext-intertextuality-a-tool-for-editorial-analysis/>

Tato práce navrhuje autorům možnosti aplikace tří klíčových konceptů - kontextu, podtextu a intertextuality, pro dosažení lepšího souznění textu a autorova záměru. Tyto koncepční nástroje poskytnou autorům vhled nebo jakýsi návod, jak pochopit a předat hlavní myšlenku přesněji, zejména ve vysoce diferencovaných textech.

Gunter, B., *Measuring Bias on Television*, University of Luton Press, 186 s., 1997, ISBN 186020526

Kniha se zabývá zkoumáním důležitého problému nestrannosti ve zpravodajství, se zvláštním zaměřením na televizní vysílání zpráv. Identifikuje pozici nestrannosti a předpojatosti v kontextu zpravodajské objektivitě, a to tak, že prozkoumává množství obvinění z předpojatosti, která jsou obecně charakterizována dotčenou stranou, tvrdící, že s informacemi bylo zacházeno nespravedlivě a docházelo k přeručování reality nebo k jejímu zamlčování.

Bondi, M., Cacchiani, S., Mazzi, D., *Discourse In and Through the Media: Recontextualizing and Reconceptualizing Expert Discourse*, Cambridge Scholars Publishing, 350 s., 2015, ISBN 1-4438-8254-2

Publikace shrnuje širokou škálu studií, zabývajících se aspekty zobrazování specializovaného diskurzu v médiích a skrze média, včetně hlasového projevu, úhlu pohledu, argumentačních technik, myšlenkové konstrukce, multimodality, rekontextualizace a rekonceptualizace poznání, utváření názorů, peer to peer komunikace a popularizace v tradičních, digitálních a sociálních médiích.

Carpentier-Reifová, I., *Analýza obsahu mediálních sdělení*, Karolinum, 149 s., 2011, ISBN 9788024619804

První část publikace tvoří tři texty sociologů z univerzity v Erlangenu-Norimberku, vypracované v rámci společného projektu s katedrou masové komunikace IKSŽ a Centrem mediálních studií FSV UK. Uvádějí čtenáře do problematiky vztahu médií a veřejné sféry, ukazují způsoby kvantitativního rozboru masově mediovaných sdělení a vyhodnocování zpravodajství. Druhá část knihy přináší konkrétní výsledky projektu, který se zabýval zobrazováním tzv. vánoční krize v České televizi na přelomu let 2000 a 2001 ve zpravodajství Českého rozhlasu.

Kuypers, J., *Press Bias and Politics: How the Media Frame Controversial Issues*. Westport, CT: Praeger. 2002, ISBN 0-275-97759-5

Kuypers komparativně analyzoval projevy pěti veřejně činných osob v období let 1995-2000. Prozkoumal zhruba 700 zpráv na různá kontroverzní témata, publikovaná ve 116 odlišných periodikách, přičemž shledal

určité rysy předpojatosti mediálního mainstreamu.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

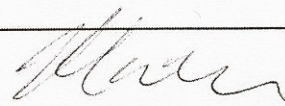
Urbišová, B., *Mediální obraz organizace Junák – český skaut, z. s.*, diplomová práce, Ekonomická fakulta VŠB - Technické univerzity v Ostravě, 2015

Husáková, K., *Postupy českých médií v období ukrajinské krize*, diplomová práce, Pedagogická fakulta MU, 2016

Cajthamlová, T., *Reflexe vlastní předpojatosti u novinářů informujících o uprchlické a migrační krizi*, diplomová práce, Fakulta sociálních studií MU, 2017

Datum / Podpis studenta/ky

15. 2. 2017

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

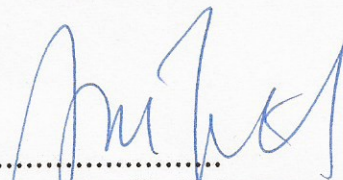
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

JIRÁK JAN

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

15. 2. 17

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM Podařitelny FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam příloh

Příloha 1: Kvantitativní analýza četnosti vystoupení NNO v ČT

Příloha 2: Přepis rozhovoru

Příloha 1: Kvantitativní analýza NNO v ČR

Datum	Téma	NNO	kategorie
1. 7. 2016	Události, komentáře Kdo nahradí Camerona	Králová/Institut politického marketingu	brexít
4. 7. 2016	Události, komentáře Evropa a Británie po brexitu	Vít/Institut pro evropskou politiku EUROPEUM	brexít
23. 4. 2015	Události, komentáře Diskriminace romských dětí	Schejbalová/Acosiace ředitelů gymnázií	diskriminace
8. 10. 2015	Máte slovo Valorizace důchodů o 40 korun - je to důstojné?	Pernes/Rada seniorů ČR	důchody
16. 6. 2015	Události, komentáře Evidence tržeb rozdělila podnikatele	Bábek/Asociace podnikatelů a manažerů	EET
28. 1. 2016	Máte slovo Kontrolní hlášení DPH a EET	Bábek/Asociace podnikatelů a manažerů	EET
24. 11. 2016	Máte slovo EET	Buzek/Radostné Česko bez EET	EET
24. 11. 2016	Máte slovo EET	Rambousek/Unie daňových poplatníků	EET
19. 10. 2015	Události, komentáře Prolomení těžebních limitů	Koželuh/DUHA	ekologie
19. 11. 2015	Máte slovo Trápí nás extrémní sucho!	Drahovzal/Svaz měst a obcí ČR	ekologie
19. 11. 2015	Máte slovo Trápí nás extrémní sucho!	Vlasák/Sdružení odboru vodovodů a kanalizací	ekologie
21. 1. 2016	Máte slovo Stát plánuje kontrolovat, čím doma topíte	Vondrouš/Zelený kruh	ekologie
19. 5. 2016	Máte slovo Radioaktivní odpad	Sequens/Calla	ekologie
26. 3. 2015	Máte slovo Čím topíte? Čekejte doma kontrolu!	Drahovzal/Svaz měst a obcí ČR	energetika
18. 5. 2015	Události, komentáře Energetická koncepce	Rovenský/Greenpeace	energetika
18. 2. 2016	Máte slovo Nový výpočet cen za elektřinu	Koželouh/Hnutí DUHA	energetika
18. 2. 2016	Máte slovo Nový výpočet cen za elektřinu	Derfl/Asociace nezávislých dodavatelů energií	energetika
22. 10. 2015	Máte slovo Nová pravidla v exekucích	Šmejkal/Poradna při finanční tísní	exekuce
3. 11. 2016	Máte slovo Alimenty	Skálová/Gender Studies	gender
8. 12. 2016	Máte slovo Mají mít gayové a lesbičky právo adoptovat dítě svého partnera?	Winnette/NATAMA	homosexuální

16. 10. 2016	168 hodin Příběhy z Aleppo	Bílé přilby	humanitární činnost
30. 10. 2016	168 hodin Bojovník za svobodu	Svaz bojovníků za svobodu	ideologie
19. 2. 2015	Máte slovo Mají handicapované děti chodit do školy se zdravými dětmi?	Laurenčíková/Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání	inkluze
19. 2. 2015	Máte slovo Mají handicapované děti chodit do školy se zdravými dětmi?	Pilař/Asociace speciálních pedagogů	inkluze
19. 2. 2015	Máte slovo Mají handicapované děti chodit do školy se zdravými dětmi?	Lešeňová/Rodiče za inkluzi	inkluze
5. 11. 2015	Máte slovo Začleňování znevýhodněných dětí do běžných škol	Kartous/EDUin	inkluze
20. 3. 2016	168 hodin Kmotrův soudce	Gryphons (Moto Klub)	jiné
17. 5. 2016	168 hodin Hodní motorkáři	Gryphons (Moto Klub)	jiné
20. 4. 2015	Události, komentáře Případ Peroutka	Groman/Sdružení F. Peroutky	kauza Peroutka
15. 1. 2015	Máte slovo Má se zakázat kouření ve všech restauracích?	Stehlíček/Aliance malých inteligentních výčepů	kouření
15. 1. 2015	Máte slovo Má se zakázat kouření ve všech restauracích?	Stárek/Asociace hotelů a restaurací ČR	kouření
15. 1. 2015	Máte slovo Má se zakázat kouření ve všech restauracích?	Cinka/Petice za zachování vodních dýmek v čajovnách	kouření
14. 4. 2016	Máte slovo Rozhodnutí o zákazu kouření se blíží	Jeřábek/Česko bez kouře	kouření
14. 4. 2016	Máte slovo Rozhodnutí o zákazu kouření se blíží	Urza/L. von Mises Institut	kouření
27. 10. 2016	Máte slovo Bude v lékárnách nedostatek léků?	Mátl/Česká asociace farmaceutických firem	lékárenství
27. 10. 2016	Máte slovo Bude v lékárnách nedostatek léků?	Dvořáček/Asociace inovativního farm. průmyslu	lékárenství
27. 10. 2016	Máte slovo Bude v lékárnách nedostatek léků?	Hampel/Grémium majitelů lékáren	lékárenství
27. 10. 2016	Máte slovo Bude v lékárnách nedostatek léků?	Krejsta/Asociace velkodistributorů léčiv	lékárenství
29. 1. 2015	Máte slovo Máme přijmout tisíce uprchlíků z muslimských zemí?	Faltová/Sdružení pro integraci a migraci	migrace

29. 1. 2015	Máte slovo Máme přijmout tisíce uprchlíků z muslimských zemí?	Konvička/Islám v ČR nechceme	migrace
17. 2. 2015	Události, komentáře Bezpečnostní konference v Poslanecké sněmovně	Bárta/Komplexní společnost	migrace
24. 4. 2015	Události, komentáře Noční vlci	Uhlíř/Open doors	migrace
13. 5. 2015	Události, komentáře Povinné uprchlické kvóty	Janda/Evropské hodnoty	migrace
11. 6. 2015	Máte slovo Máme přijmout kvóty na uprchlíky?	Günter/Centrum pro integraci cizinců	migrace
10. 8. 2015	Události, komentáře Pomohou obce státu s uprchlickou krizí?	Jiránek/Svaz měst a obcí ČR	migrace
20. 8. 2015	Události, komentáře Uprchlická krize	De Bellis/Amnesty International	migrace
1. 9. 2015	Události, komentáře Uprchlická vlna sílí	Curylo/Charita ČR	migrace
16. 9. 2015	Události, komentáře Kolik přijmout uprchlíků?	Pánek/Člověk v tísni	migrace
2. 10. 2015	Události, komentáře Uprchlíci v Česku	Pánek/Člověk v tísni	migrace
26. 10. 2015	Události, komentáře Uprchlíci a ohrožení Evropy	Krekó/Political Capital Institute	migrace
27. 10. 2015	Události, komentáře Uprchlíci v Česku	Bártová/Organizace pro pomoc uprchlíkům	migrace
3. 11. 2015	Události, komentáře Situace v uprchlických táborech	Hokovský/Evropské hodnoty	migrace
23.11.2015	Události, komentáře Příčiny radikalizace muslimů	Hokovský/Evropské hodnoty	migrace
11. 2. 2016	Máte slovo Je multikulturalismus hrozba, nebo naděje?	Bednářová/Wontanara	migrace
11. 2. 2016	Máte slovo Je multikulturalismus hrozba, nebo naděje?	Tožička/Česko proti chudobě	migrace
24. 3. 2016	Události, komentáře Integrace uprchlíků v Evropě	Čech Valentová/Sdružení pro integraci a migraci	migrace
7. 4. 2016	Události, komentáře Iráčtí uprchlíci v Česku	Talafant/Generace 21	migrace
15. 4. 2016	Události, komentáře Migrace a extremismus	Kalibová/IN IUSTITIA	migrace
27. 4. 2016	Události, komentáře Kvóty ne, uprchlíci ano?	Faltová/Sdružení pro integraci a migraci	migrace
28. 4. 2016	Máte slovo Ochrana před teroristickými útoky	Cemper/Iniciativa proti projevům nenávisi	migrace

30. 8. 2016	Události, komentáře Evropa a migrace dnes	Rozumek/Organizace pro pomoc uprchlíkům	migrace
3. 2. 2016	Události, komentáře Zavírání Evropy?	Hokovský/Evropské hodnoty	migrace
7. 8. 2015	Události, komentáře Imigranti zaplavují Evropu	Janda/Evropské hodnoty	migrace
19. 8. 2016	Události, komentáře Rakouské návrhy proti migraci	Liczová/Výzkumné centrum AMO	migrace
3. 11. 2016	Máte slovo Alimenty	Sýkora/Asociace neúplných rodin	neúplné rodiny
8. 6. 2015	Události, komentáře Nezaměstnanost klesá	Havlíček/AMSP	nezaměstnanost
10. 12. 2015	Máte slovo Nekalé obchodní praktiky	Morava/Asociace českého tradičního obchodu	obchod
10. 12. 2015	Máte slovo Nekalé obchodní praktiky	Pýcha/Zemědělský svaz ČR	obchod
17. 3. 2016	Máte slovo Mají být o svátcích zavřené obchody?	Zapletal/Unie soukromých bezpečnostních služeb ČR	obchod
12. 11. 2015	Máte slovo Je naše armáda obranyschopná	Eibl/Transparency International	obrana
3. 3. 2016	Máte slovo Ochrání nás očkování před chřipkou, nebo jí spíš podlehneme?	Hrabák/Společnost pacientů s následky po očkování	očkování
3. 3. 2016	Máte slovo Ochrání nás očkování před chřipkou, nebo jí spíš podlehneme?	Candigliota/Liga lidských práv	očkování
7. 5. 2015	Máte slovo Servírují hospodští nekvalitní jídlo a alkohol?	Valenta/Sdružení podnikatelů a živnostníků ČR	pohostinství
7. 5. 2015	Máte slovo Servírují hospodští nekvalitní jídlo a alkohol?	Heča/Sdružení obchodníků s vínem a vinoték	pohostinství
7. 5. 2015	Máte slovo Servírují hospodští nekvalitní jídlo a alkohol?	Plajner/SOS-Asociace	pohostinství
2. 6. 2016	Máte slovo Změny v pohřebnictví	Haman/Unie pohřebních služeb	pohřebnictví
2. 6. 2016	Máte slovo Změny v pohřebnictví	Vališová/Tobit	pohřebnictví
2. 9. 2015	Události, komentáře Prezident v Číně	Břečková/AMSPŽ	prezident
10. 9. 2015	Máte slovo Prezident Zeman v Číně - škodí nám, nebo prospívá?	Janda/Evropské hodnoty	prezident
7. 4. 2016	Máte slovo Návštěva čínského prezidenta v ČR	Rovenský/Děti země	prezident
7. 4. 2016	Máte slovo Návštěva čínského prezidenta v ČR	Halu-Zahálka/Falun Gong	prezident

1. 12. 2016	Máte slovo Trest za hanobení prezidenta republiky	Joch/Občanský institut	prezident
22. 1. 2015	Máte slovo Zneužívání příspěvku na bydlení a sociální byty	Jiránek/Svaz měst a obcí ČR	sociální bydlení
22. 1. 2015	Máte slovo Zneužívání příspěvku na bydlení a sociální byty	Ripka/Platforma pro sociální bydlení	sociální bydlení
22. 1. 2015	Máte slovo Zneužívání příspěvku na bydlení a sociální byty	Šimeček/Občanské sdružení majitelů bytů a dalších nemovitostí ČR	sociální bydlení
19. 8. 2016	Události, komentáře Výročí srpnové okupace	Máca/Evropské hodnoty	soudobé dějiny
10. 3. 2016	Máte slovo Šokující útoky studentů na učitelku	Dvořák/Sdružení učňovských zařízení	šikana
22. 4. 2015	Události, komentáře Rozšíření pravomocí BIS	Vobořil/Iuridicum Remedium	tajné služby
9. 1. 2015	Události, komentáře Teroristi zneškodnění	Hokovský/Evropské hodnoty	terorismus
12. 2. 2015	Máte slovo Mají vesnice ustoupit těžbě uhlí?	Rovenský/Greenpeace	těžba průmysl
12. 5. 2016	Máte slovo Stav zdravotnictví	Dvořák/Sdružení soukromých gynekologů	umělé oplodnění
12. 5. 2016	Máte slovo Stav zdravotnictví	Fiala/Asociace českých a moravských nemocnic	umělé oplodnění
12. 5. 2016	Máte slovo Stav zdravotnictví	Petrenko/Koalice pro zdraví	umělé oplodnění
26. 5. 2016	Máte slovo Umělé oplodnění	Rybová/Hnutí pro život	umělé oplodnění
16. 4. 2015	Máte slovo Proč přibývá recidivistů a jsou přeplněné věznice?	Rak/Liberty People	vězeňství
9. 3. 2015	Události, komentáře Únos Čecha v Libyi	Felfel/Libyjský klub	zahraniční politika
19. 3. 2015	Máte slovo Postoj Česka k Ukrajině	Vyvadil/Přátelé Ruska v ČR	zahraniční politika
15. 9. 2015	Události, komentáře 3 země proti zbytku EU	Antošová/Amnesty International	zahraniční politika
28. 1. 2015	Události, komentáře Řecko dráždí Evropu	Janda/Evropské hodnoty	zahraniční politika
29. 6. 2015	Události, komentáře Řecko na hraně	Janda/Evropské hodnoty	zahraniční politika
22. 7. 2016	Události, komentáře Střelba v Mnichově	Hokovský/Evropské hodnoty	zahraniční politika
3. 8. 2015	Události, komentáře Čeština ve světě	Slavíková/Česká škola bez hranic	zahraniční politika

23. 4. 2015	Máte slovo Zneužívají pracovní agentury nezaměstnané?	Čižinský/Multikulturní centrum Praha	zaměstnanos t
23. 4. 2015	Máte slovo Zneužívají pracovní agentury nezaměstnané?	Rezlerová/Asociace poskytovatelů personálních služeb	zaměstnanos t
23. 4. 2015	Máte slovo Zneužívají pracovní agentury nezaměstnané?	Wiesner/Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů	zaměstnanos t
17. 9. 2015	Máte slovo Jsou Češi levnou pracovní silou?	Šeich/Unie malých a středních podniků	zaměstnanos t
1. 10. 2015	Máte slovo Berou nám cizinci práci?	Winter/Česko-vietnamská společnost	zaměstnanos t
1. 10. 2015	Máte slovo Berou nám cizinci práci?	Hanák/Svaz průmyslu a dopravy ČR	zaměstnanos t
2. 4. 2015	Máte slovo Přísnější podmínky pro držení zbraní	Hynek/Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu	zbraně
2. 4. 2015	Máte slovo Přísnější podmínky pro držení zbraní	Karásek/Sdružení pro ochranu práv majitelů zbraní	zbraně
1. 3. 2016	Události, komentáře Regulace zbraní	Karásek/LEX	zbraně
14. 1. 2016	Máte slovo Jak zdravě zhubnout?	Mach/Asociace výživových poradců	zdraví
9. 4. 2015	Máte slovo Máte problém najít lékaře specialistu?	Dostál/Platforma zdravotních pojištěnců	zdravotnictví
18. 6. 2015	Máte slovo Máme mít strach z agresivních psychotiků mezi námi?	Rybová/Český helsinský výbor	zdravotnictví

Kategorie	#
migrace	26
zahraniční politika	7
zaměstnanost	6
ekologie	5
kouření	5
prezident	5
EET	4
energetika	4
inkluze	4
lékárenství	4
umělé oplodnění	4
obchod	3
pohostinství	3
sociální bydlení	3
zbraně	3
brexit	2
jiné	2
očkování	2
pohřebnictví	2
zdravotnictví	2
diskriminace	1
důchody	1
exekuce	1
gender	1
homosexuálové	1
humanitární činnost	1
ideologie	1
kauza Peroutka	1
neúplné rodiny	1
nezaměstnanost	1
obrana	1
soudobé dějiny	1
šikana	1
tajné služby	1
terorismus	1
těžařský průmysl	1
vězeňství	1
zdraví	1
	114

Příloha 2: Přepis rozhovoru Události, komentáře. *Situace v uprchlických táborech*. ČT. 3. listopadu 2015

DT (Daniel Takáč), RH (Radko Hokovský)

DT: Radko Hokovský, ředitel společnosti Evropské hodnoty, dobrý večer, vítejte v Událostech, komentářích.

RH: Dobrý večer.

DT: Váš pohled na to srovnávání. Jaká jsou uprchlická zařízení, jak jsou uprchlíci zařizováni, zadržováni na Balkáně, v Německu, v Rakousku? Podobně, stejně, odlišně?

RH: Tak určitě si v první řadě musíme říct, o jakých typech zařízení mluvíme. My totiž můžeme rozdělit v podstatě čtyři různé typy. Jedna jsou ta azylová zařízení, v těch standardních evropských podmínkách, tak jak jsou nasatavena třeba ta česká zařízení a další v evropských státech, která jsou popravdě řečeno nastavená na mnohem menší počty. Tady máme nějaké tři typy - přijímací, potom to, kde se vyřizuje, to jsou ty pobytová, kde se vyřizuje ta žádost a potom třeba nějaké integrační. To je jedna věc. Druhá věc je, kdy ty zařízení fungují v nějakém nouzovém režimu, není to v budově, je to například v nějakém stanovém městě nebo v nějakém improvizovaném zařízení, v tělocvičnách, ve školách. To je to, co dneska vidíme zejména v Německu a v těch státech kam míří nejvíc lidí. To je druhá skupina. Potom máme třetí a to jsou ty velikánské tábory, které vidíme například v regionu blízkého východu a tak dále.

DT: Turecko, Jordánsko.

RH: Přesně tak. Zase zcela jiná kategorie. A potom do toho musíme přidat čtvrtou a to jsou vlastně ty dnešní tranziční zóny, kdy vlastně ti lidé procházejí nebo potřebují někde přečkat noc, nějaké období, čekají na otevření hranice a tak dále. Zase naprosto improvizované podmínky. To o čem tady byla řeč, Bělá-Jezová, to je typ vlastně úplně odlišný od těch které jsem zmínil, to je detenční zařízení pro lidi, kterým, kteří v zásadě dostali to rozhodnutí o vyhoštění. Tam je ta detence. To znamená omezení na svobodě, zajištění těch lidí. V těch ostatních verzích tohle nutně není, i když právě i v tom přijímacím zařízení tam jsou ti

lidé také, dokud se nezaregistrují a nesplní všechny ty právní podmínky, tak jsou tak také vlastně drženi. No a když bychom srovnali ty standardní..

DT: To jsme slyšeli v té reportáži. Omezení pohybu, velmi striktní podmínky, například v tom Chorvatsku, tak tady se asi moc neodlišujeme tedy.

RH: Ne, já si myslím..

DT: Protože je tady nějaký problém člověka, který asi v dané chvíli nemá na tom území co dělat, jestli tomu dobře rozumím.

RH: Přesně tak, přesně tak. Tak, pokud dostane nějaký člověk rozhodnutí o vyhoštění, protože vlastně porušil pravidla, případně zákon, tak je logické, že musí být v nějakém zařízení, kde bude omezen na svobodě, zvláště když je o něm předpoklad, že by vlastně chtěl pokračovat v cestě někam jinam a tím dál porušovat ty zákony.

DT: Takže je to namístě? Ostraha, dráty a tak dále, to je v pořádku?

RH: Nepochybně. Potom je otázka to, jak jsou ty podmínky nějakým specifickým skupinám lidí, jako jsou děti, ženy, těhotné ženy a tak dále. To samozřejmě o tom diskutujeme, aby ty podmínky byly maximálně důstojné, ale omezení na svobodě, to zajištění, to je naprosto standardní.

DT: A v tomto parametru, to srovnání, tedy podmínky, ano to je z dalších kritik, cizí ženy a muži v jedné místnosti ubytování. Tak zase srovnání, Česká republika, i když snad už se to tady odstraňuje, jak jsme slyšeli, ale Česká republika a nevím, Rakousko, Chorvatsko.

RH: Pravdou je, že třeba některé země v západní Evropě, třeba v Německu mají tendence v podstatě i v těch zařízeních, které vlastně mají mít charakter detence, tak mít takový nějaký liberálnější, otevřenější přístup, že vlastně i lidé, kteří dostali rozhodnutí o vyhoštění, tak třeba nejsou zadrženi hnedka v té první fázi. Což je ale potom důsledkem toho, že ti lidé, kteří mají například se navrátit do země odkud přišli, tak dobrovolně neučiní, což je ta preferovaná cesta, ta dobrovolná a potom odejdou, opustí to město, kde vlastně, odkud měli odejít, dostanou se někam jinam a tak dále. A to je potom ta velmi problematická situace, že

se nám po Evropě potulují tisíce lidí, kteří vlastně už třeba dostali rozhodnutí o návratu, ale neuplatňují ho.

DT: Hm, no a jaká je tedy vlastně praxe? Tady se čeká, že ten člověk dobrovolně odjede?

RH: Přesně tak.

DT: On ho nikdo neveme a neodveze ho někam?

RH: V evropském právu máme evropskou směrnici pro návraty, návratovou směrnicí, a tam je de facto preferovaný dobrovolný způsob návratu. To znamená, pokud někdo požádá o azyl, je mu zamítnut, je tudíž identifikován jako...

DT: O kterém tušíme, že nefunguje ta dobrovolnost asi tedy, když říkáte, že se tady potuluje spousta lidí.

RH: Rozhodně nefunguje. To je také důvod, proč v minulém roce to bylo pouze čtyřicet procent návratů, které byly vlastně úspěšné. Ve většině případů ty lidé, zcela pochopitelně, protože přijeli do Evropy, aby zde zůstali, ne proto aby se hnedka potom vrátili, tak že opustí to místo a někde se toulají v té šedé zóně, a to je samozřejmě jak pro ně, tak i pro společnost nebezpečné.

DT: No, dobře, a co s tím bude Evropa dělat? Tak stojí a kouká a čeká.

RH: Musím přiznat, že v tuhle chvíli Evropská unie se k tomu nestaví příliš čelem. Já bych se domníval, že v současné situaci, kdy je skutečně potřeba vynutit ten návrat toho ohromného počtu statisíců lidí, kteří vlastně do Evropy přišli a nejsou legitimními uprchlíky, tak že by bylo namístě přistoupit k těm jaksi nuceným asistovaným návratům hnedka v té první fázi.

DT: A ví se kam?

RH: No tak do těch zemí, odkud...

DT: Už je tady spousta lidí, kteří nemají doklady, říkají že jsou ze Sýrie, to je dnes moderní říkat že já jsem ze Sýrie, protože tam je válka, ale třeba vůbec nejsou. I takové případy už byly popsány v médiích.

RH: Určitě, tak pokud...

DT: Má na to Evropa řešení?

RH: Není bez problémů. Samozřejmě je zde nutná dohoda, readmisní dohody s těmi státy, které by je měly přijmout zpět. To musí fungovat. Ta země, kam se mají navrátit, musí být obecně považována za bezpečnou, proto se hovoří o seznamu bezpečných zemí, kam je možné ty lidi vracet a samozřejmě je zde namístě i diskuze o tom, jak to provést na místě v těch zemích. Protože zase tam ten přístup italské policie, respektive imigračních úřadů německých, je poněkud odlišný, zde by Evropská unie, všechny státy se v zásadě měly sjednotit v tom přístupu a ten zatím je velmi odlišný.

DT: Tak a zpátky do České republiky tedy a k tomu porovnání. Podtrženo, sečteno. Přístup k uprchlíkům, ať už v kterékoli z těch kategorií, které jste popsal, je na tom Česko opravdu tak výrazně hůř než okolní země Evropské unie, jak by z té kritiky, jak ombudsmanky, tak třeba i vysokého komisaře OSN mohlo vyplývat?

RH: Já se domnívám, že tady mluvíme o jednom konkrétním specifickém případě, který tedy evidentně byl nějakým způsobem problematický a ten se nám jaksi nafoukl a z toho bychom potom odvozovali přístup České republiky obecně. To si myslím, že by bylo chybné. Například i Amnesty International, lidskoprávní organizace další, například identifikovali během léta i v Rakousku různé typy táborů, kde vlastně ty důstojné podmínky pro ty lidi, kteří se tam zdržovali, a to ani nebyly detenční centra, tak byly nedůstojné. Domnívám se, že v případě, kdy se vlastně učíme reagovat jako jednotlivé státy Evropské unie, včetně České republiky, na novou situaci, tak se i tyto smutné případy mohou stávat, ale nedělal bych z toho ten závěr, že Česká republika se vylučuje nebo vyčleňuje z těch ostatních zemí.

DT: Radko Hokovský, děkuji za rozhovor. Nashledanou.

RH: Děkuju za pozvání.